

SOCIJALNA INKLUIZIJA MIGRANATA

**Istraživanje stavova prema migracijama i preporuke za
smanjenje diskriminacije**

Jovana Bjekić
Maša Vukčević Marković
Nataša Todorović
Milutin Vračević

SOCIJALNA INKLUIZIJA MIGRANATA

Istraživanje stavova prema migracijama i preporuke za
smanjenje diskriminacije

Jovana Bjekić
Maša Vukčević Marković
Nataša Todorović
Milutin Vračević

Izdavač: Crveni krst Srbije

Simina 19, 11000 Beograd

Tel/fax: 011 30-32-125

E-mail: serbia@redcross.org.rs

www.redcross.org.rs

Autori: Jovana Bjekić, Maša Vukčević Marković,
Nataša Todorović, Milutin Vračević

Dizajn korica: Jovana Bjekić

Fotografije: Victor Lacken

Štampa: Crveni krst Voždovac

Tiraž: 300

Црвени крст Србије
Red Cross of Serbia

Psychosocial
Innovation
Network

SADRŽAJ

Kontekst: Migrantska situacija u Srbiji.....	5
Metodologija istraživanja.....	13
Rezultati istraživanja.....	21
Program radionica sa mladima.....	59
Preporuke.....	81

Victor Lacken/Međunarodna federacija
Društava Crvenog krsta i Crvenog
polumeseca (MFKC)

Kontekst: Migrantska situacija u Srbiji

Kontekst: Migrantska situacija u Srbiji

Na međunarodni dan migranata 18. decembra 2019. godine, prema podacima Komesarijata za izbeglice i migracije, u 19 prihvatnih i azilnih centara boravilo je ukupno 4427 migranata i izbeglica, među kojima je više od 800 dece. Na taj broj treba dodati oko 400 do 600 migranta koji borave izvan zvaničnih centara za smeštaj – neki od njih su dobili međunarodnu zaštitu u Srbiji te žive u privatnim smeštajima, neki su maloletnici bez pratnje smešteni u ustanova i centre, a neki privremeno borave u blizini severne granice pokušavajući da što pre dođu do neke od zemalja Zapadne Evrope.

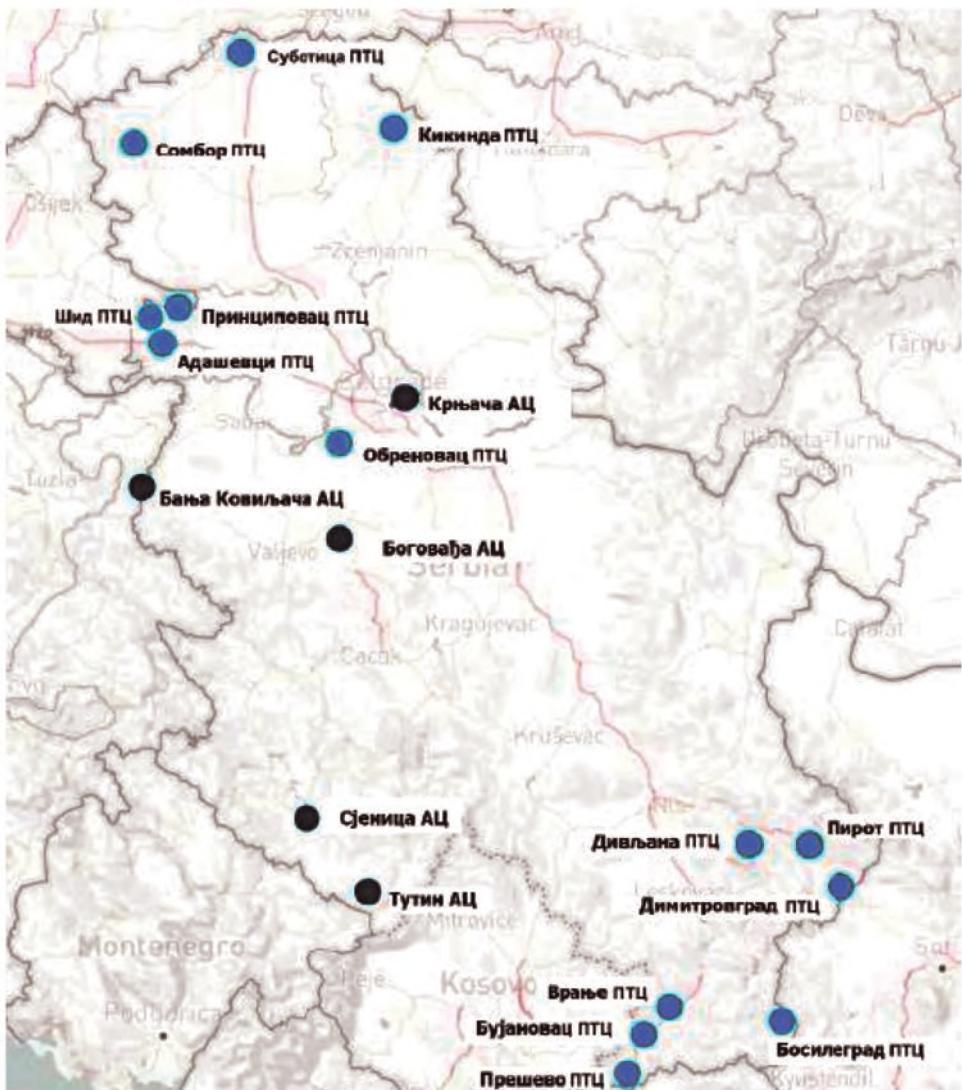
Broj izbeglica i migranata koji borave u Srbiji od početka migrantske krize 2015. godine do danas fluktuirao je od tri do više desetina hiljada. Tako je kroz Srbiju u proteklih pet godina prošlo više od milion ljudi, a najveći priliv dogodio se tokom 2015. godine, kada su kroz zemlju prolazile hiljade izbeglica i migranta svakog dana. Iako je u martu 2016. godine zvanično zatvorena zapadnobalkanska migrantska ruta, ona nije prestala da postoji. Ulazak i pokušaji da se pređe granica ka nekoj od zemalja Evropske unije postali su sporiji, teži i opasniji. Kao posledica, migranti su počeli da borave u Srbiji duži vremenski period – umesto nekoliko dana, većina je ostajala u Srbiji više od šest meseci. Duži boravak izbeglica i migranata postavio je nove zahteve pred državne institucije i nevladin sektor, te je uticao na pomeranje fokusa sa primarnog humanitarnog odgovora na krizu ka kompleksnijim i dugoročnijim rešenjima. Duži boravak takođe dovodi do rizika da dođe do promene stavova prema izbeglicama i migrantima, tako da je i sa te strane odgovor sistema i njegovo prilagođavanje situaciji neophodano.

Za razumevanje šire slike o migrantskoj situaciji, važno je imati u vidu da je Srbija bila suočena sa različitim migracionim izazovima u poslednjih 25 godina. Naime, tokom devedesetih godina kao rezultat konflikata na prostoru bivše Jugoslavije utočište u Srbiji potražilo je više od 800.000 ljudi, a 1996. godine bilo je oko 700 kolektivnih centara za prihvat izbeglica. U istom periodu, veliki broj stanovnika Srbije emigrirao je u države Zapadne Evrope, Severne Amerike i Australiju, a trend depopulacije, posebno ruralnih područja nastavljen je do današnjeg dana.

I pre aktuelne migrantske krize, na teritoriji Srbije utočište su tražili migranti i izbeglice iz Azije, Afrike i Južne Amerike. Naime, današnji Centar za azil Banja Koviljača podignut je 1965. godine kao Prihvatalište za strance i prvo bitno su u njemu bili smešteni tražioci azila iz zemalja Afrike i Južne Amerike, da bi tokom 80-tih godina postao utočište za izbeglice iz istočnoevropskih zemalja, a 1995. godine pretvoren je u kolektivni centar za izbeglice i bivših jugoslovenskih republika i kao takav funkcionišao sve do 2005. godine. Ovaj objekat postaje Centar za azil odlukom Vlade Republike Srbije iz 2006, a sledeće godine biva zvanično otvoren za izbeglice pod mandatom UNHCR-a. Do danas, samo u ovo jednom centru boravilo je više od 150.000 ljudi iz preko 30 zemalja.

Paralelno sa zatvaranjem kolektivnih centara za smeštaj izbeglica sa teritorije bivše Jugoslavije i raseljenih sa Kosova i Metohije kojih je 2002. godine bilo 388, a 2018. godine samo devet, a kako bi se na adekvatan način odgovorilo na izbegličku krizu, 2015. godine počinje otvaranje smeštajnih objekata za prihvat izbeglica i migranata koji primarno dolaze sa Bliskog istoka i iz afričkih zemalja. Tako u oktobru 2019. godine na teritoriji Republike Srbije postoji pet azilnih i 14 prihvatnih centara za smeštaj izbeglica i migranata.

Geografska pozicija azilnih i prihvativnih centara u Republici Srbiji. Slika je preuzeta iz izveštaja „Profili centara“ Komesarijata za izbeglice i migracije Republike Srbije.

Prema poslednjem zvaničnom izveštaju Komesarijata za izbeglice i migracije „Migracioni profil“, tokom 2018. godine ukupno je 8410 osoba izrazilo nameru za azil u Republici Srbiji. Od toga 89% su bili muškarci, a 29% deca. Najveći broj tražilaca azila dolazi iz Avganistana (31%), Pakistana (22%) i Irana (19%). Ipak treba imati u vidu da je tokom 2018. godine samo 341 osoba podnela zahtev za azil (4% od ukupnog broja onih koji su izrazili nameru za azil). Osobe koje su podnele zahtev dolaze iz Irana (48%), Avganistana (11%), Pakistana (7%), Iraka (6%), Sirije (3%) i drugih zemalja. Broj pozitivnih odluka, odnosno usvojenih zahteva za azil se iz godine u godinu povećava ali je taj broj i dalje relativno mali (25 usvojenih zahteva u 2018. godini, i 35 usvojenih zahteva u 2019.).

Ovi podaci ukazuju na to da većina migranata koji trenutno borave u Srbiji žele da nastave svoj put ka nekoj od zemalja Zapadne Evrope, ali mogu ukazivati i na potrebu za unapređenjem efikasnosti mehanizama za odlučivanje o dodeljivanju međunarodne zaštite u Srbiji. Ipak, treba imati na umu da postoje i oni koji bi želeli da svoj život izgrade u Srbiji. Podacima istraživanja koje je sprovedla organizacija PIN (Psychosocial Innovation Network) tokom 2019. godine, oko jedne trećine izbeglica i migranata ozbiljno razmatra mogućnost trajnog ostanka u Srbiji. Na odluku o ostanku u Srbiji utiče veliki broj faktora uključujući mogućnost (ili odsustvo mogućnosti) za prelazak granice, trajanje postupka azila, ekonomski situacije u zemlji, mogućnosti zaposlenja ali i odnosa lokalnog stanovništva prema njima kao izbeglicama/migrantima. Migranti i izbeglice su prevashodno stava da su ljudi u Srbiji prijatni i ljubazni, ali ipak nemali broj njih navodi primere diskriminacije sa kojom se suočavaju u obavljanju svakodnevnih aktivnosti.

Istraživanje stavova prema migrantima

Kako bi se stekao uvid u mišljenja stanovništva, ali pre svega u način i mehanizme formiranja mišljenja u lokalnim zajednicama u kojima postoje prihvatni centri za smeštaj migranata, sprovedeno je istraživanje. Ovo istraživanje je imalo za cilj da ispita stavove prema migracijama i migrantima ali pre svega da proveri na čemu se baziraju kako pozitivni tako i negativni stavovi, odnosno koja su to uverenja ili pogrešna uverenja koja indukuju strah, distancu i negativan odnos prema migrantima, kao i koje su to informacije ili uverenja koja čine da stanovništvo lokalnih zajednica prihvata migrante u svojoj sredini.

Pre opisa metodologije i prezentacije rezultata važno je istaći da sprovedeno istraživanje nije imalo za cilj, niti na osnovu primenjene metodologije može poslužiti kao relevantan parametar za donošenje sudova o opštim stavovima prema migrantima i migracijama u Srbiji. Za razliku od ispitivanja javnog mnjenja koja se sprovode na uzorcima reprezentativnim za populaciju, ovo istraživanje sprovedeno je ciljano u zajednicama u kojima postoje centri za smeštaj izbeglica i migranata. Takođe, cilj ovog istraživanja bio je da se ispitaju razlozi zbog kojih ljudi zauzimaju određene – pozitivne ili negativne – stavove, te da li i na koji način se ti stavovi mogu menjati.

Ova publikacija podeljena je u dva dela. U prvom delu predstavljeno je istraživanje koje je sprovedeno u lokalnim zajednicama u kojima borave migranti – Subotica, Sombor, Kikinda, Pirot, Šid i Beograd, dok je u drugom delu publikacije predstavljen edukativni program koji je kreiran sa ciljem da adresira izazove identifikovane u okviru istraživanja.

Kako bi se ispunili ciljevi istraživanja, kreiran je upitnik koji je sadržao kako pitanja zatvorenog, tako i pitanja otvorenog tipa koja su analizirana kvantitativno, odnosno kvalitativno. Upitnik koji je korišćen prikazan je u celosti, a zatim su izloženi rezultati istraživanja. Ovo istraživanje i njegovi rezultati poslužili su za kreiranje edukativnog programa namenjenog osnaživanju mladih da u svojim lokalnim zajednicama preuzmu aktivnu i vodeću ulogu u razgovoru o pitanju migracija. Ciklus radionica koji je sproveden u lokalnim zajednicama od strane Crvenog krsta biće predstavljen u drugoj polovini ove publikacije.

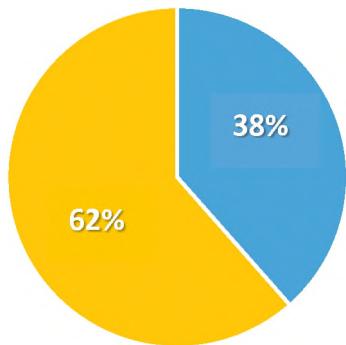
Victor Lacken/*Međunarodna federacija
Društava Crvenog krsta i Crvenog
polumeseca (MFKC)*

Metodologija istraživanja

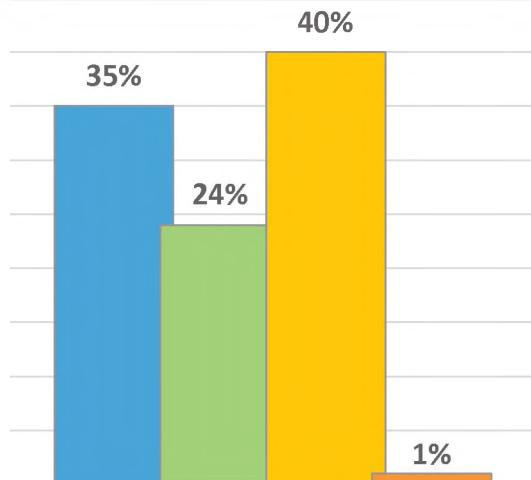
Metodologija

U istraživanju je učestvovalo ukupno 304 ispitanika iz šest gradova: Beograd, Šid, Kikinda, Sombor, Subotica i Pirot. Uzorak je bio prigodan i činilo ga je 187 žena i 117 muškaraca, a uzrasni raspon bio je od 14 do 75 godina ($M = 30.23$, $SD = 14.17$). Rodna i uzrasna struktura uzorka prikazana je na Grafikonima 1 i 2, dok je struktura po gradovima data na Grafikonu 3.

Grafikon 1.
Rodna struktura uzorka

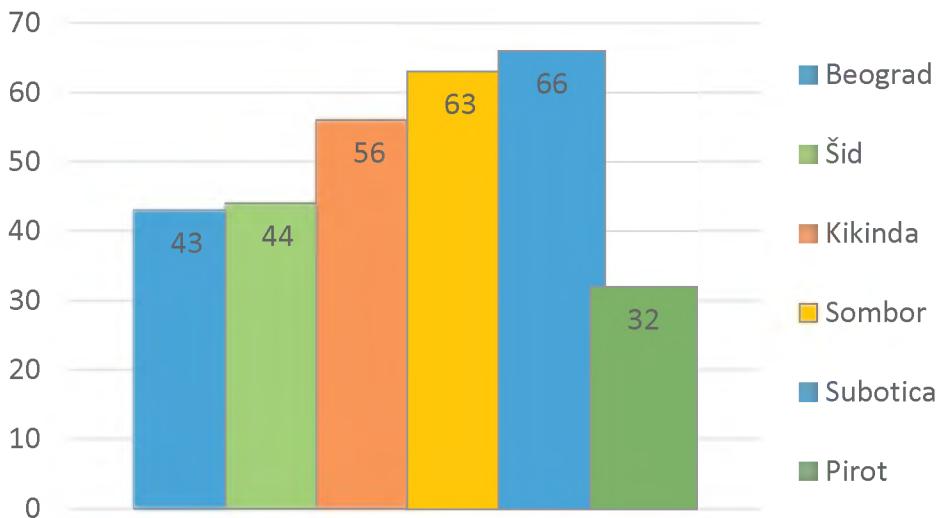
- Muškarci
- Žene

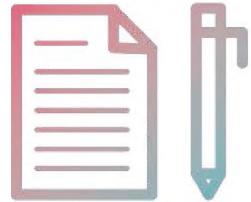
Grafikon 2.
Uzrasna struktura uzorka

- 14-18 godina
- 19-30 godina
- 31-60 godina
- stariji od 60 godina

Grafikon 3. Struktura uzorka po gradovima

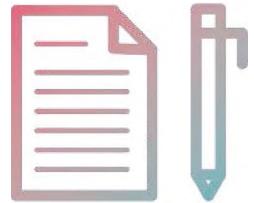
Istraživanje je sprovedeno putem online platforme za popunjavanje upitnika, a link ka istraživanju bio je distribuiran putem društvenih mreža. Na taj način je obezbeđena anonimnost u prikupljanju podataka, te je facilitirano da ispitanici iznesu svoje stvarno mišljenje pre nego da daju odgovore koje smatraju za socijalno poželjne. Upitnik je bio podeljen u tri tematske celine. U prvom delu ispitani su opšti stavovi prema migracijama i migrantima, zatim je ispitana socijalna distanca prema migrantima uz zahtev da ispitanici obrazlože svoje mišljenje, kako bi se stekao uvid u razloge zbog kojih se zauzimaju određeni stavovi; konačno, ispitana su znanja i mišljenja o tome na koji način migranti utiču pozitivno odnosno negativno na naše društvo u različitim relevantnim sferama kao što su kultura, ekonomija, obrazovanje, itd. Važno je istaći da je upitnik kreiran tako da se nezavisno od stava pojedinca od njega traži da ponudi argumentaciju kako za pozitivne, tako i za negativne stavove, kako bi se stekao što celovitiji uvid u način razmišljanja pripadnika lokalne zajednice o ovoj temi.

Upitnik (1/4)

Stavovi prema migrantima

- 1) *Ljudi treba da imaju pravo da izbegnu u druge zemlje, uključujući Srbiju kako bi pobegli od rata i progona* (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))
- 2) *Većina stranaca koji dolaze u našu zemlju nisu prave izbeglice, nego migranti koji žele da žive u bogatijim zemljama* (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))
- 3) *Ljudi treba da imaju pravo da se presele u drugu zemlju, uključujući Srbiju, iz ekonomskih razloga – tj. kako bi sebi obezbedili bolji život* (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))
- 4) *Većina onih koji dođu i ostanu u Srbiji će se uspešno uklopiti u naše društvo* (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))
  - 5a) *Kakav stav treba Srbija da zauzme prema migrantima?*
    - a) *Treba obezrediti granice tako da migranti ne mogu da ulaze*
    - b) *Treba da ima otvorene granice, ali da omogući zadržavanje od samo nekoliko dana/nedelja*
    - c) *Treba da ima otvorene granice i omogući da neki trajno ostanu u Srbiji, ali bez posebne podrške u tome*
    - d) *Treba svima koji žele da omogući da dođu u Srbiju i dobiju sva prava koja imaju građani Srbije*
  - 5b) *Zašto tako mislite? Obrazložite svoj odgovor*

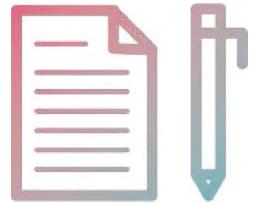

Upitnik (2/4)

Socijalna distanca

Narednih nekoliko pitanja odnose se na vaše lične stavove i mišljenja o migrantima i njihovoj poziciji u našem društvu.

- 6a) Da li se slažete tim da migrant privremeno boravi u Srbiji, dok se ne ostvare uslovi da nastavi svoj put? (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))
- 6b) Zbog čega tako mislite? Kako biste nekome objasnili vaš stav?
- 7a) Da li seslažete sa tim da migrant privremeno boravi u vašem gradu, dok se ne ostvare uslovi da nastavi svoj put? (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))
- 7b) Zbog čega tako mislite? Kako biste nekome objasnili vaš stav?
- 8a) Da li se slažete sa tim da migranti trajno ostanu da žive u Srbiji? (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))
- 8b) Zbog čega tako mislite? Kako biste nekome objasnili vaš stav?
- 9a) Da li se slažete sa tim da migranti trajno ostanu da žive u vašem gradu? (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))
- 9b) Zbog čega tako mislite? Kako biste nekome objasnili vaš stav?
- 10a) Da li se slažete sa tim da vam migrant bude prvi komšija (npr. da živi u stanu/kući pored vas)? (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))
- 10b) Zbog čega tako mislite? Kako biste nekome objasnili vaš stav?

Upitnik (3/4)

11a) Da li se slažete sa tim da vam migrant bude saradnik na poslu? (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))

11b) Zbog čega tako mislite? Kako biste nekome objasnili vaš stav?

12a) Da li se slažete sa tim da vam migrant bude šef/nadređeni na poslu? (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))

12b) Zbog čega tako mislite? Kako biste nekome objasnili vaš stav?

13a) Da li se slažete sa tim da vam migrant postane član šire porodice (npr. kroz brak sa nekim od rođaka)? (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))

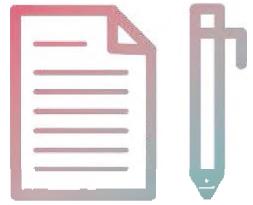
13b) Zbog čega tako mislite? Kako biste nekome objasnili vaš stav?

14a) Da li se slažete sa tim da vam migrant postane blizak prijatelji (da se družite, da dolazi u vašu kuću, da ga pozivate na proslave itd.)? (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))

14b) Zbog čega tako mislite? Kako biste nekome objasnili vaš stav?

15a) Da li se slažete sa tim da vam migrant postane član uže porodice kroz brak sa detetom/sestrom/bratom/roditeljem? (odgovori se daju na skali od 1 (nimalo se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem))

15b) Zbog čega tako mislite? Kako biste nekome objasnili vaš stav?

Upitnik (4/4)

Efekti migracije na lokalnu zajednicu

Sledeća pitanja odnose se na vaše mišljenje o tome na koji način migranti utiču na naše društvo. Pokušajte da razmislite o načinima na koje bi migranti uticali na vašu okolinu i društvo u celini ukoliko bi trajno ostali u Srbiji.

- 16a) Na koji način bi migranti negativno uticali na našu kulturu?
- 16b) Na koji način bi migranti pozitivno uticali na našu kulturu?
- 17a) Koje bi bile negativne posledice ostanka migranata na našu ekonomiju?
- 17b) Koji bi bili pozitivni efekti migranata po našu ekonomiju?
- 18a) Kada bi migrantska deca išla zajedno sa našom decom u škole, koje bi to negativne posledice imalo?
- 18b) Kada bi migrantska deca išla zajedno sa našom decom u škole, koje bi pozitivne efekte to imalo?
- 10a) Koje su još potencijalne negativne posledice trajnog ostanka migranata u Srbiji?
- 10b) Koje su još potencijalne pozitivne posledice trajnog ostanka migranata u Srbiji?

Victor Lacken/Medunarodna federacija
Društava Crvenog krsta i Crvenog
polumeseca (MFKC)

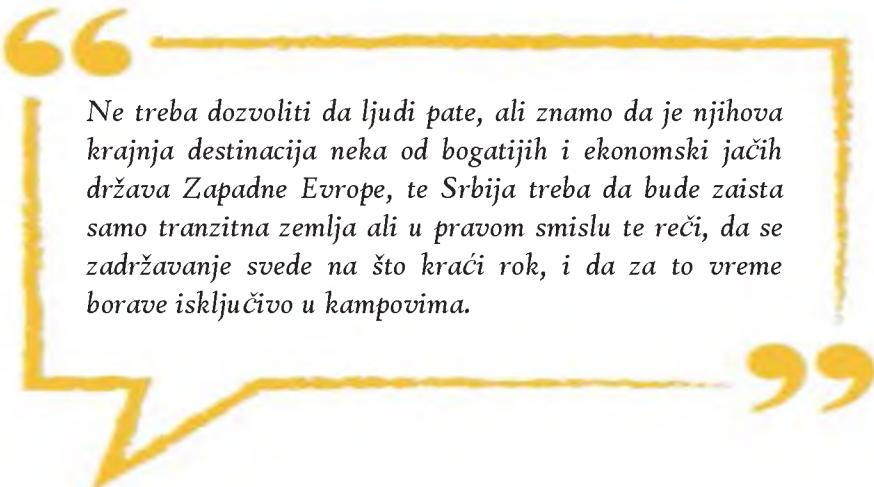
Rezultati istraživanja

Rezultati

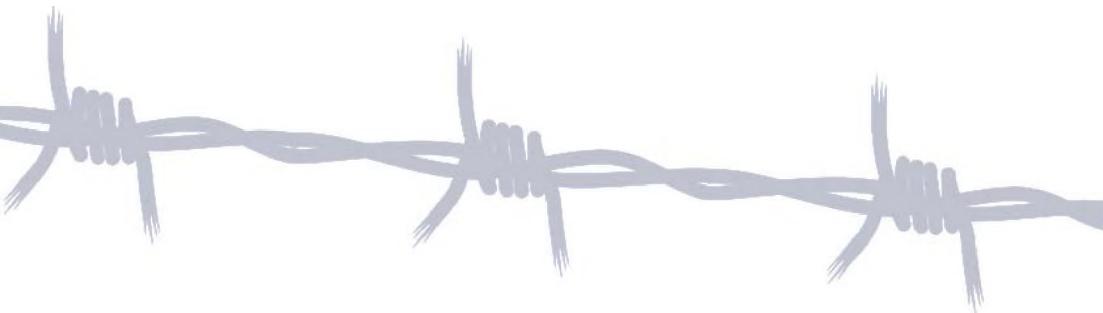
Rezultati istraživanja biće predstavljeni po segmentima upitnika (opšti stavovi prema migracijama, socijalna distanca prema migrantima i razumevanje pozitivnih odnosno negativnih efekata migracije na lokalnu zajednicu), kvantitativno za celokupan uzorak dok će kvalitativna analiza biti predstavljena uz osvrt na specifičnosti lokacija na kojima je sprovedeno istraživanje i demografskih karakteristika ispitanika, kada to omogućava bolje razumevanje prikupljenih podataka.

Stavovi prema migracijama i migrantima

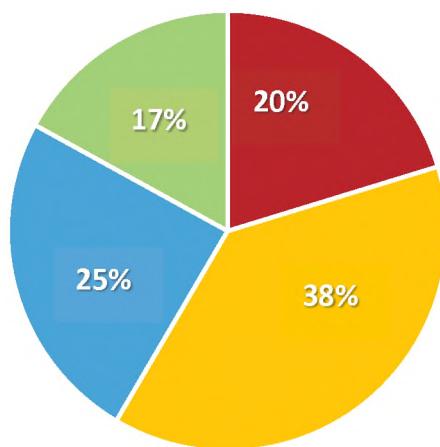
U okviru ovog istraživanja, ispitani su stavovi prema migracijama i migrantima, ali i sa njim blisko povezana pitanja. Kako bi se razumeo odnos lokalnog stanovništva prema migrantima, neophodno je prvo osvrnuti se na stavove prema migracionoj politici zemlje. Naime, mišljenja o stavu koji Republika Srbija treba da zauzme kada su u pitanju migracije su veoma podeljena (Grafikon 4). Najčešće, ispitanici smatraju da Srbija treba da bude isključivo *tranzitna zemlja*, odnosno da granice treba da ostanu otvorene ali da se migrantima omogući samo kratkotrajno zadržavanje. Ovakav stav se dominantno objašnjava potrebom za humanitarnim odgovorom na krizu i ratove u drugim zemljama, ali nedovoljnom ekonomskom razvijenošću i standardom u Srbiji, te time da većina migranata i ne želi da ostane u Srbiji.

“Ne treba dozvoliti da ljudi pate, ali znamo da je njihova krajnja destinacija neka od bogatijih i ekonomski jačih država Zapadne Evrope, te Srbija treba da bude zaista samo tranzitna zemlja ali u pravom smislu te reći, da se zadržavanje svede na što kraći rok, i da za to vreme borave isključivo u kampovima.”

Grafikon 4. Raspodela odgovora na pitanje *Kakav stav treba Srbija da zauzme prema migrantima?*

- Treba obezrediti granice tako da migranti ne mogu da ulaze
- Treba da ima otvorene granice, ali da omogući zadržavanje od samo nekoliko dana/nedelja
- Treba da ima otvorene granice i omogući da neki trajno ostanu u Srbiji, ali bez ohrabrvanja za ostanak
- Treba svima koji žele da omogući da dođu u Srbiju i dobiju sva prava koja imaju građani Srbije

Deo ispitanika veruje da država treba da zauzme stav da svako može da se preseli u Srbiju i dobije sva prava koja imaju građani Srbije. U prilog ovom stavu navode se primeri ekonomski naprednih zemalja koje imaju visoku stopu imigracije. Razlozi za ovakav stav primarno su zasićeni empatijom, univerzalnošću ljudskih prava, verom u socijalnu pravdu i pravom na slobodu izbora, kao i humanističkim pogledima na svet.

“

Smatram da treba pomoći ljudima kada su u nevolji. Pokušavam da se stavim u njihovu situaciju i da shvatim koliko im je zapravo teško, a u takvim situacijama treba biti čovek

“

Bilo ko od nas može da bude sutra u istoj toj situaciji.

“

Smatram da svim ljudima treba dati istu šansu. Ako misle da će im ovde biti bolje, dobro došli su

“

U Srbiji vlada bela kuga. Ljudi takođe više odlaze iz ove države nego što dolaze. Gradovi i sela su sve praznija. Treba nam sve što dobijamo.

”

Neki, u obrazloženju svog stava prave paralelu sa ljudima iz Srbije koji odlaze u druge zemlje kao ekonomski migranti, te veruju da ukoliko državljanini Srbije mogu da se presele u drugu zemlju, mora postojati reciprocitet.

Zato što i narod iz Srbije isto tako odlazi u druge države i traže prava tih država. Sve je veći broj ljudi iz Srbije koji su ekonomski migranti. Ako to važi za naše ljude, trebalo bi da važi i za migrante ovde.

“

Četvrtina ispitanika smatra da migrantima treba omogućiti da ostanu u Srbiji, ukoliko to žele, ali da u tome ne treba da im se pruža pomoć. Ovaj stav po pravilu je praćen opštim nezadovoljstvom uslovima života u Srbiji i doživljajem da postoji veća podrška i pomoć migrantima nego socijalno i ekonomski ugroženom domaćem stanovništvu.

“

Srbija trenutno nije u poziciji da obezbedi adekvatne uslove za život ni svim svojim državljanima, a kamoli da pruži azil izbeglicama iz drugih država. Određeni broj i kadar migranata bi mogao da se prilagodi ovim uslovima pa čak i da doprinese razvoju našeg društva, ali bi veći broj najverovatnije pogoršao već tešku situaciju.

”

“

Zato što se ni nama građanima koji smo rođeni na teritoriji RS ne daju povoljni uslovi za život u Srbiji. Migrantima se obezbeđuju besplatne edukacije da bi radili, a nema posla ni za nas ili se maksimalno spuštaju cene plata, jer migranti rade za manje pare. Nema Srbija para ni za naše socijalne slučajeve a kamoli za tuđe, a oni dobijaju više nego mi.

”

Konačno, petina ispitanika zalaže se za politiku zatvorenih granica, odnosno da treba obezbediti granice te onemogućiti migrante da ulaze u Srbiju. Ovaj stav po pravilu je praćen zanemarivanjem humanitarnih principa i međunarodnih konvencija o ljudskim pravima, ali često i militantnim stavovima (npr. uverenjem da treba učestvovati u ratu a ne bežati od rata), nacionalističkom ideologijom i uverenjima da su kulturološke razlike između naroda prevelike za zajednički život u istoj državi.

Zato što sve napredne države štite svoje nacionalne, bezbednosne, ekonomske pa i genetičke interese...

Ne želim da mi deca rastu sa neobrazovanim islamistima, koji će im naturati svoje običaje i uverenja da bi našu kulturu ugušili.

Ipak, važno je primetiti da je jedan deo ispitanika koji se zalažu za politiku zatvorenih granica primarno vođen strahom i osećajem nedovoljne bezbednosti u svojoj neposrednoj okolini, kao i da postoji nedovoljna informisanost o tome ko su migranti i zbog čega napuštaju svoje zemlje porekla.

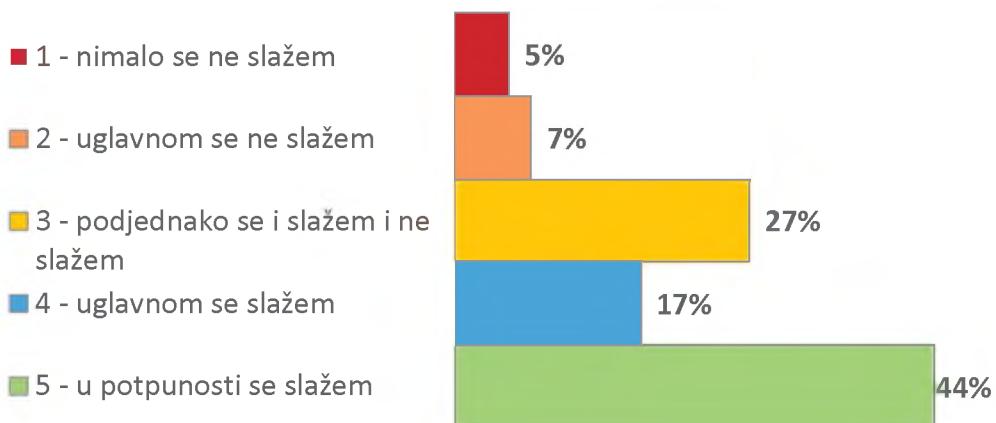
Svako treba da živi isključivo u svojoj zemlji. Ako dođe do rata ili bilo čega, puške u ruke i da brane svoj narod, a ne da podviju rep i da beže u tuđe zemlje, koje imaju u planu da unište.

Nek koriste pasoš kao i svi normalni građani!

Nasilni su, napadaju decu i žene, kradu i pale kuće

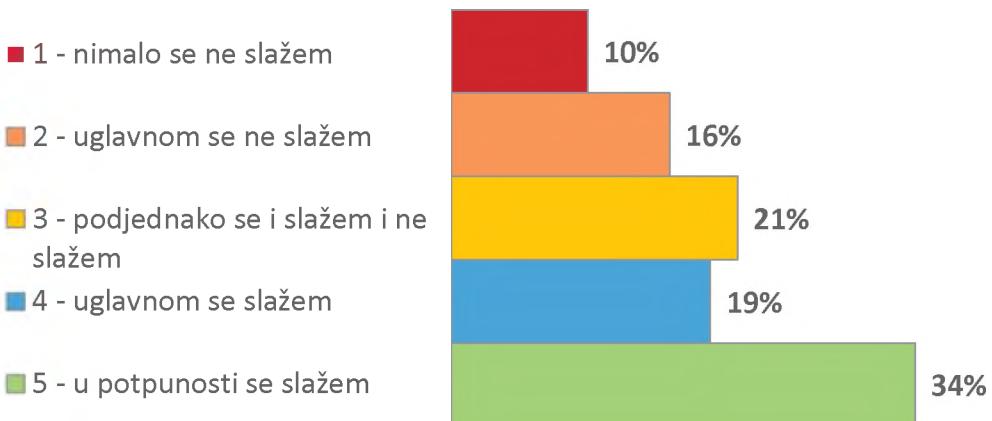
Imajući u vidu nemali broj onih koji smatraju da migranti, pa ni izbeglice ne bi trebali da imaju priliku da borave u Srbiji, ne čudi da tek nešto više od polovine ispitanika smatra da ljudi treba da imaju pravo da izbegnu u druge zemlje kako bi se zaštitili od rata i progona (Grafikon 5).

Grafikon 5. Raspodela slaganja sa tvrdnjom *Ljudi treba da imaju pravo da izbegnu u druge zemlje, uključujući Srbiju, kako bi pobegli od rata i progona*

Posebno je zabrinjavajuće to što svaki deseti ispitanik dovodi u pitanje pravo na međunarodnu zaštitu, a da gotovo trećina ispitanika nema jasan stav po tom pitanju. Ovakvi rezultati nameću pitanje da li su, i do koje mere, građani upoznati sa Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima i Konvencijom o statusu izbeglica. Imajući ove rezultate u vidu, ne čudi to što su stavovi prema ekonomskoj migraciji još negativniji (Grafikon 6).

Grafikon 6. Raspodela slaganja sa tvrdnjom *Ljudi treba da imaju pravo da se presele u drugu zemlju, uključujući Srbiju, iz ekonomskih razloga – tj. kako bi sebi obezbedili bolji život*

Uprkos tome što je ideja preseljenja u drugu zemlju veoma bliska većini lokalnog stanovništva, samo trećina njih se u potpunosti slaže sa tim da ljudi treba da imaju pravo da se presele u drugu zemlju iz ekonomskih razloga. Imajući u vidu bogatu migracionu istoriju i veliki broj državljana Srbije koji su se u proteklih 30-ak godina trajno ili privremeno preselili u neku od zapadnih zemalja u potrazi za boljim životom, neobičan je rezultat da čak svaki deseti ispitanik veruje da ljudi ne bi smeli da promene zemlju prebivališta. Ipak, na osnovu odgovora na otvorena pitanja čini se da ovi stavovi nisu univerzalni, već da postoji očekivanje i razumevanje za iseljavanje iz Srbije, ali ne i za useljavanje. Drugim rečima, uverenje da migrante treba spričiti da dolaze u Srbiju ne isključuje uverenje da državljeni Srbije treba da imaju mogućnost preseljenja u druge zemlje ukoliko to žele.

Potencijalni uzrok za visoku zastupljenost negativnih stavova prema migrantima (ali i izbeglicama) leži u tome što je poslednjih godina Srbija suočena sa mešovitim migracijama. Dodatno, postavlja se pitanje koliko je lokalno stanovništvo upoznato sa strukturom migrantske i izbegličke populacije u pogledu zemalja iz kojih dolaze i razloga za napuštanje zemlje porekla.

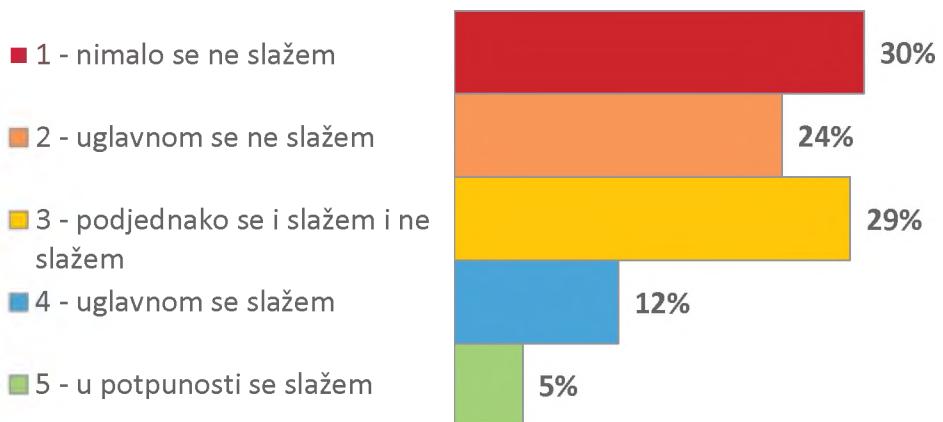
Kao jedan od najčešćih obrazloženja za dovođenje u pitanje prava koja izbeglicama moraju biti obezbeđena jeste to da tražioci azila u Srbiji nisu „prave“ izbeglice već samo ekonomski migranti koji koriste usluge i uslove namenjene izbeglicama kako bi se domogli neke od zemalja Zapadne Evrope. U prilog tome da je ovo uverenje široko rasprostranjeno govore rezultati prikazani na Grafikonu 7, na kome se vidi da se gotovo polovina ispitanika uglavnom ili u potpunosti slaže sa tim da oni koji dolaze u našu zemlju nisu izbeglice već migranti, kojima je cilj neka od zemalja Zapadne Evrope.

Grafikon 7. Raspodela slaganja sa tvrdnjom *Većina stranaca koji dolaze u našu zemlju nisu prave izbeglice, nego migranti koji žele da žive u bogatijim zemljama*

U skladu sa tim, rezultati (Grafikon 8) pokazuju da postoji visok stepen nepoverenja u ideju da bi oni koji ostanu u Srbiji mogli uspešno da se uklope u lokalne zajednice. Naime, tek nešto manje od jedne petine veruje da bi se oni koji odluče da ostanu u Srbiji (bilo da imaju status izbeglice ili da su u pitanju migranti koji žele da započnu novi život u Srbiji) mogli uspešno uklopiti u društvo, dok polovina ispitanih veruje da se ne mogu uspešno uklopiti.

Grafikon 8. Raspodela slaganja sa tvrdnjom *Većina onih koji dođu i ostanu u Srbiji će se uspešno uklopiti u naše društvo*

Kako bi se bolje razumelo koja su to uverenja i miskoncepcije na kojima se baziraju ovi stavovi, ispitani su odnosi prema migrantima u različitim socijalnim sferama, a pored toga prikupljeni su i podaci o znanjima i informacijama koje lokalno stanovništvo ima o uticaju migranata na lokalne zajednice.

*Victor Lacken/Medunarodna federacija
Društava Crvenog krsta i Crvenog
polumeseca (MFKC)*

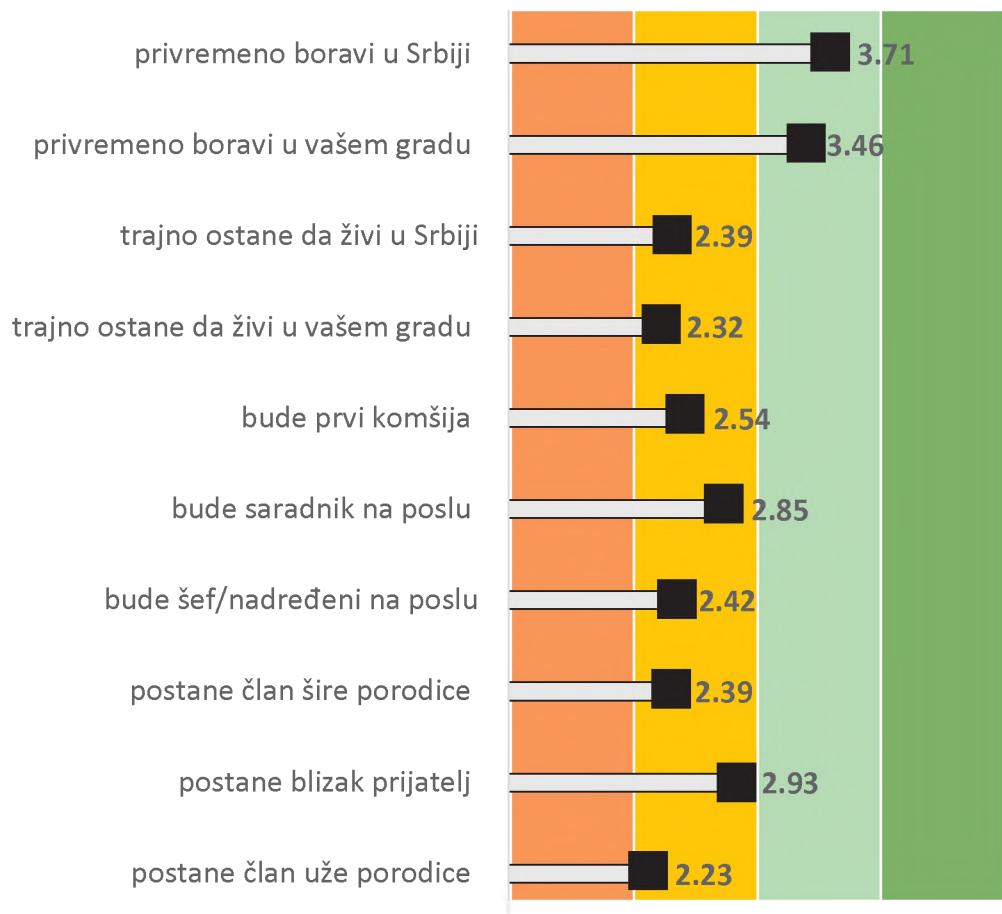
Socijalna distanca

Socijalna distanca često se koristi kao proksi mera diskriminacije i negativnih stavova prema različitim grupama. Ovaj pristup merenju predrasuda prema migrantima posebno je zastupljen poslednjih godina u vreme velikog priliva izbeglica i migranata u različite evropske zemlje. Ovakav način evaluacije odnosa lokalnog stanovništava prema migrantima omogućava jasan uvid u predrasude koje postoje i diskriminaciju kojoj bi migranti bili izloženi u različitim socijalnim situacijama. U ovom istraživanju skala socijalne distance prilagođena je tako da pokrije sve relevantne aspekte stavova prema migrantima u Srbiji uključujući stavove prema tome da migranti samo privremeno borave u Srbiji; privremeno borave u gradu u kom osoba živi; trajno ostaju da žive u Srbiji, trajno se nastane u gradu u kom osoba živi; da bude prvi komšija; da bude saradnik na poslu; da bude nadređeni na poslu; da postane deo porodice (šire ili uže) ili blizak prijatelj.

Kao što je to očekivano, stepen prihvatanja uglavnom opada sa smanjivanjem distance (najveće prihvatanje se odnosi na kratkotrajno zadržavanje u zemlji a najmanje prihvatanje postoji za ulazak u uži porodični krug). Na grafikonu 9 prikazane su prosečne vrednosti na skali socijalne distance po koracima. Podaci pokazuju da postoji umereno prihvatanje (svetlo zelena zona) samo za stavke koje se odnose na privremeno zadržavanje u zemlji i gradu, dok su svi ostali odnosi u zoni prevashodnog neprihvatanja (narandžasta zona). Ono što je posebno zanimljivo je da nisu zabeležene veće razlike između gradova u pogledu socijalne distance, te se čini da ovakvi rezultati pre odslikavaju lična uverenja nego što su pod uticajem situacionih i kontekstualnih činilaca.

Grafikon 9. Prosečne vrednosti socialne distance prema migrantima na nivou celog uzorka ispitanika.

Da li se slažete sa tim da migrant....

Ipak, važno je imati na umu da uprosečene mere socijalne distance daju pojednostavljenu sliku percepcije migranata, posebno zbog toga što su stavovi daleko od uniformnih (na svakom od koraka odgovori su u rasponu od apsolutnog prihvatanja do apsolutnog neprihvatanja). Stoga je, čini se, značajno važnije koju argumentaciju ispitanci koriste u prilog svojih kako negativnih tako i pozitivnih stavova. U nastavku biće prikazana zastupljenost prihvatanja po svakom od aspekata socijalne distance kao i reprezentativni primeri argumentacije.

Da li se slažete sa tim da migrant privremeno boravi u Srbiji, dok se ne ostvare uslovi da nastavi svoj put?

**Nimalo se ne
slažem**

Zato što se to privremeno pretvoriti u jako dugo, i kada se pročuje da mu je tu dobro dođe ih još više.

Zato što niko ne želi da ih primi, tako da daljem putu za njih nema i ostaće problem Srbije.

Legalni mogu da budu u Srbiji, ali oni neprijavljeni ne bi smeli ni dana da provedu u drugim zemljama.

11 %

Mahom je reč o mladim muškarcima u punoj snazi i oni izazivaju strah.

**Uglavnom se ne
slažem**

Problem je finansiranje tog privremenog boravka, a taj novac koji se daje njima mogao bi se preusmeriti npr. bolesnoj deci.

Zbog toga što prave probleme i niko ne može da ih drži pod kontrolom.

10%

Građani Srbije nisu krivi za njihov rat, a ispaštaju određena mesta gde migranti prave probleme.

Da li se slažete sa tim da migrant privremeno boravi u Srbiji, dok se ne ostvare uslovi da nastavi svoj put?

---

*Niti se slažem
niti se ne
slažem*

Treba pomoći svima u nevolji, ali prvo da rešimo svoje probleme koji se tiču naših građana, pa onda možemo i drugima pomoći.

Mislim da migranti treba da borave i u drugim zemljama, a ne samo u Srbiji.

17 %

Ima ih previše i mi ne možemo da ih kontrolišemo koliko dugo će se oni zadržati u našoj državi.

*Uglavnom se
slažem*

Odobravam privremeni boravak kad je već to država odobrila.

*Treba mu pomoći da se snađe i da pređe granicu.
Treba pomoći ljudima u nevolji, ali ako nisu spremni na saradnju ne treba.*

21 %

Mislim da je drugačije nemoguće i skroz je u redu, ali u određenim granicama.

*U potpunosti
se slažem*

Da, treba da se snađu dok ne ostvare neki svoj cilj i neka nastave da idu dalje.

Zato što je većina njih napustila domove ne svojom voljom i bilo bi nehumano kada ih niko ne bi primio.

Zato što smatram da osoba ima pravo da boravi u nekoj bezbednoj državi određeno vreme, dok se situacija u njenoj zemlji ne popravi.

I mi možemo doći u istu ili sličnu situaciju. Svako zaslužuje pomoć bez obzira na to odakle dolazi.

41 %

Neki su bolesni, treba da se odmore, nemaju sredstava za nastavak puta.

Da li se slažete sa tim da migrant privremeno boravi u vašem gradu, dok se ne ostvare uslovi da nastavi svoj put?

**Nimalo se ne
slažem**

Moja sestra više ne pušta decu da sama idu u školu jer živi u naselju ispod mesta gde oni borave.

Došli su i uništili mir u našem malom gradu, više ništa nije isto kao kad njih nije bilo.

Jer počinje više da ima migranata nego naše dece, nismo mi krivi što ih je država primila.

15%

Zbog troškova njihovog boravka i štete koju nanose svojim ponašanjem.

**Uglavnom se ne
slažem**

Nema potrebe da budu kod nas u gradu, neka čekaju na granici da pređu a ne po gradovima.

11%

Ako već moraju da budu tu, bolje neka bude neki drugi grad a ne moj.

**Niti se slažem
niti se ne slažem**

Podeljenog sam mišljenja. U jednu ruku, saosećam sa tim ljudima, ali u drugu svestan sam da je dobar deo njih počinilo određene zločine nad našim stanovništvom tokom svog boravka.

Mi smo blizu granice, i normalno je da budu tu.

Zavisi od njihovog ponašanja – ako su porodice koje su fine i kulturne onda mogu da budu tu neko vreme, ako su bezobrazni i agresivni onda ne mogu ni jedan dan.

Samo porodice i da nisu u centru grada nego da budu u kampu sve vreme, nema šta da se šetaju po gradu.

20%

Pošto me ne diraju mogu za sada da budu tu, ne smeta mi mnogo to.

Da li se slažete sa tim da migrant privremeno boravi u vašem gradu, dok se ne ostvare uslovi da nastavi svoj put?

---

*Uglavnom se
slažem*

*Slažem se pod uslovom da imaju ograničeno kretanje kako bi
se izbegli mogući sukobi.*

*Nije humano ne dozvoliti nekom da ostane u određenim
situacijama.*

*To što se neki migranti ponašaju loše ne znači da treba da
odbacimo sve.*

*Lično nikome ne želim da doživi tako nešto pa bi bilo lepo da
im pomognemo.*

Borave i odu – svejedno mi je.

20%

Trenutno borave i nemam neki kontakt sa njima.

*U potpunosti
se slažem*

*Više puta smo im pomagali oko hrane i usmeravanja. Uvek
su bili ljubazni, zahvalni na pomoći. Neki od njih su bili
hrišćanske veroispovesti i veoma skromni ljudi.*

*Da, u mom gradu migranti su već 4 godine i mi živimo sa
njima sasvim normalno.*

*Ne vidim problem da budu ovde – meni je to potpuno
normalno.*

*Nije moja stvar ako neko iz druge zemlje trenutno boravi u
mom gradu.*

*A što da ne? Ja ne gledam na migrante kao na moguće
teroriste.*

34%

*Nemam ništa protiv ako je prihvatanje organizovan od strane
države i ako su u statusu legalnih migranata koji poštuju
pravila i zakon naše zemlje.*

Da li se slažete sa tim da migrant trajno ostane da živi u Srbiji?

**Ni malo se ne
slažem**

*Nisu spremni da žive u našoj sredini jer ne žele da se
prilagode našim navikama života.*

Ima toliko zemalja na svetu, nema razloga da dođu u Srbiju.

Zato što su drugačije vere (islam).

Zato što ovo nije država slična onima iz kojih dolaze.

*Zato što prave probleme, ne poštuju zakon i predstavljaju
opasnost za naše građane.*

*Pa s obzirom na to da se Srbi sve više odseljavaju, a oni
razmnožavaju, možda postoji mogućnost da ih bude više nego
nas.*

41 %

Ne trebaju nam i ne volim ih.

**Uglavnom se
ne slažem**

*Srbija ima i previše unutrašnjih problema pa nema
mogućnosti da se bavi i izbeglicama.*

Siromašna smo mi zemlja da bi oni dolazili.

*Nemaju ni naši ljudi posla, tako da ovde nema ništa za njih.
Pitam se samo od čega bi oni živeli?*

*Previše smo različiti – oni dolaze iz drugačijih zemalja u
kojima važe drugačija pravila. Srbija je hrišćanska zemlja u
kojoj nema mesta za njihovu kulturu.*

15%

---

*Trajno da ostanu samo onda ako se prilagode uslovima
života koji se odvija u gradu i naravno da svi rade.*

Da li se slažete sa tim da migrant trajno ostane da živi u Srbiji?

**Niti se slažem
niti se ne
slažem**

Mogu da ostanu samo oni od kojih će Srbija imati koristi – lekari, inženjeri, razni stručnjaci, šta će nam beda, dovoljno nam je domaće sirotinje.

Samo ukoliko se proveri i utvrdi da ne predstavljaju opasnost po druge.

Složila bih se da su to porodice koje su spremne da prihvate nas i uklope se u naše društvo. A ne da to budu buntovni samci spremni na sve.

Mislim da Srbiju ne vide kao svoju željenu destinaciju ali ukoliko ipak budu prinuđeni da ostanu u većem delu će se uklopiti u život i kulturu naše zemlje.

Ako baš moraju, ali sa manjim pravima od građana Srbije.

Samo oni koji prihvataju različitosti kulture, poštuju sve ostale, ne zahtevaju poseban tretman, čisti su i uredni, emancipovani.

19%

**Uglavnom se
slažem**

Ne vidim Srbiju kao zemљu sa migrantima, prosto se ne uklapaju u potpunosti, ali ako baš žele i ako imaju jaku volju i razlog – zašto da ne.

13%

**U potpunosti
se slažem**

Ako nemaju uslova da nastave svoj put i ukoliko su ovde u Srbiji stekli dobre uslove za život, što da ne. Ali smatram da je po njih bolje da ne ostaju u Srbiji zbog društva koje svakodnevno osuđuje i zbog svakodневних uslova života.

12%

Ako se pronalazi u našem načinu života – zašto da ne.

Ne vidim razliku između naših građana i migranata tako da mi je ok šta god da oni odluče.

Da li se slažete sa tim da migrant trajno ostane da živi u vašem gradu?

**Nimalo se ne
slažem**

Ne slažem se jer su nasilni i prave haos. Opasni su po sve oko sebe.

Jer to nije u redu prema našim građanima koji žive u mom gradu.

Kroz par godina bi bilo više njih nego nas, jer naši ljudi odlaze sve više.

Zato što ima većih i razvijenih gradova u kojima bi i migrantima bilo bolje.

44%

Ne želim da živim u strahu da će mi neko napasti dete.

**Uglavnom se
ne slažem**

U mom gradu živi većinski srpsko stanovništvo, pa je retko upoznati nekog koji je čak iz drugog kraja Srbije, tako da bi migrantima to bio preveliki šok.

Ne osećam se prijatno kada gradom idem sama a njih je puno.

Zato što treba Srbi da ostanu većinsko stanovništvo, a Srbija je previše ekonomski nestabilna da bi pružala drugima tu vrstu pomoći trajno.

Imaju previše povlastica a naši ljudi nemaju ništa.

14%

Beograd je već preopterećen brojem stanovnika.

Da li se slažete sa tim da migrant trajno ostane da živi u vašem gradu?

**Niti se slažem
niti se ne
slažem**

Podeljen mi je stav, sa jedne strane mi je u redu da dođu ali nekim delom smatram da su pomalo opasni za okolinu.

Multietničnost može da ima i dobar i loš efekat.

Ako im je ovde dobro nemam ništa protiv toga. Nikakvo baš mišljenje nemam o tome.

Ni sama ne znam, sa jedne strane mi je žao što ih je takva sudska snašla, a sa druge strane imam neki strah od njih.

19%

Njihov izbor, meni je svejedno.

**Uglavnom se
slažem**

Slažem se da ostane ali naravno da to bude u srazmernom odnosu sa brojem domaćeg stanovništva. Oni su ti koji treba da se integrišu, a ne mi.

Da, ako to doista žele. Ako su spremni da doprinesu sredini u kojoj žele da se nastane. I pod uslovom da vremenom neće doći do intenzivnijeg širenja njihove veroispovesti prema onima koji to nisu.

11%

Ako se ponašaju pristojno i ne nanose štetu nikome, neka ostanu u gradu.

**U potpunosti
se slažem**

Ukoliko ih integrišemo i pomognemo im da se uključe, oni će se i uključiti i ponašati baš kao i svi drugi građani.

Nemam ništa protiv toga. Slobodan grad, neka žive niko im ne brani.

Ukoliko im se sviđa taj grad, da. Svakako je dokazano da multinacionalne i multietničke sredine bolje funkcionišu.

12%

Mislim da bi doprineli ekonomiji grada.

Da li se slažete sa tim da migrant bude prvi komšija (npr. da živi u stanu ili kući pored vas)?

**Nimalo se ne
slažem**

Ne želim ih ni u državi, ni u gradu, a posebno ne u komšiluku.

Zato što moja deca u tom slučaju ne bi imala nimalo slobode kretanja.

Nemam poverenja u njih. Većina krađe, pljačka i maltretira ljudе.

39%

Razlike u načinu življenja su nepremostive. Oni treba da budu negde na granici gde nema naših ljudi i da svi budu na jednom mestu a ne da budu raštrkani po naseljima.

**Uglavnom se
ne slažem**

Nemam ništa protiv bilo kog migranta ali to je sudar dve različite kulture, jezika i načina života.

Ne, uvek viču kad idu gradom pa mi ne trebaju još i pored moje kuće.

Jer sam u više navrata čula da mnogo kradu – može da nas opljačka i napadne moje komšije.

Generalno imam predrasude prema njima, ne bi mi bilo svejedno kada bi došao u komšiluk. Ali ako bi se ponašao normalno, problema ne bi bilo.

Ne bih baš prvi komšija jer ja lično ne volim nepoznate osobe da mi budu baš toliko blizu, u naselju nemam ništa protiv ali kuća do kuće ili stan pored stana to nikako

14%

Da li se slažete sa tim da migrant bude prvi komšija (npr. da živi u stanu ili kući pored vas)?

Niti se slažem
niti se ne
slažem

Sve zavisi kojoj populaciji migranata pripada, stvarno ima i divnih i loših ljudi.

Ukoliko migrantu bude odobren boravak po osnovu azila nemam ništa protiv da mi bude komšija. U svakom drugom slučaju sam protiv jer ne želim u susedstvu ljude koji nelegalno borave u Srbiji i ne poštuju zakone zemlje koja ih je primila.

Svejedno mi je da li je migrant ili naš, zavisi kako se ponaša.

Da, ako poštuje način života i standarde zajednice u kojoj živi.

19%

Ako poštuje zakon i ima želju da nauči jezik.

Uglavnom se
slažem

Ukoliko je dobar čovek i poštuje kućni red, zašto da ne?

Nemam problem sa tim dok se ponaša pristojno, a takvo mišljenje imam i za domaće stanovništvo.

13%

Ne treba osuđivati ljude samo na osnovu toga što su emigrirali.

U potpunosti
se slažem

Kada migrant stanuje i bude uključen u zajednicu gubi se termin migrant i on dobija ime i prezime. Baš kao i svi drugi ljudi. Ukoliko mu pomognemo da se uključi, ponašanje će biti recipročno.

Niko mi ne smeta. Nisam rasista ni nacionalista.

Migranti nisu životinje, to su normalni ljudi sa imenom i prezimenom, sa porodicom i svi su oni poput nas samo pripadaju drugoj kulturi.

15%

Meni je totalno svejedno ko će mi biti komšija, možda bi taj migrant bio bolji od baba i deda.

Da li se slažete sa tim da migrant bude saradnik/kolega na poslu?

---

*Nimalo se ne
slažem*

Nepouzdani su i muslimani su.

Ne želim da provodim vreme sa njima.

*Nezahvalni su i ne zaslužuju to, ima kod nas dovoljno
radnika ne trebaju nam oni.*

*Ne slažem se jer ne bih želeo da imam za saradnika nekog ko
je povezan sa terorizmom.*

Nema dovoljno posla ni za naše građane.

*Sigurno bi pravili puno problema jer nisu navikli na naš
način rada.*

*Ovo je naša zemlja, postoji mnogo nezaposlenih Srba stoga
smatram da bi se prvenstveno oni trebali zaposliti.*

29%

---

*Uglavnom se
ne slažem*

Neprijatno i nesigurno se osećam u njihovoј blizini

Ako baš mora ok. Ali ne bih volela da radim sa njima.

*Na poslu koji obavljam ne mogu da rade strani državljanji,
jer ne znaju jezik dovoljno dobro.*

*Verovatno ne bi znali da rade posao zbog različitog sistema
školovanja.*

*Možda samo u izuzetnim slučajevima, ako je dovoljno
edukovan i nema ko od naših ljudi da obavlja taj posao.*

14%

---

*Teško da bi mogao da bude saradnik zbog specifičnosti posla
– morao bi da poznaje naše zakone.*

Da li se slažete sa tim da migrant bude saradnik/kolega na poslu?

**Niti se slažem
niti se ne
slažem**

Ako su već tu i moraju ostati onda nek imaju obaveze i nek zarađe svoje prihode. To će ih pre integrisati.

Ako dobro radi posao i ne ugrožava mene onda mi je u redu.

Ne bi mi smetalo da sarađujem sa nekim ko je migrant ako bi u svom uklapanju u život u Srbiji stigao do tog nivoa da radi regularno isto kao i ja.

Saglasna sam delimično, odnosno da rade ali ne sve vrste poslova. Ni mi u njihovoj zemlji ne bismo dobili sva prava.

Ukoliko ga firma zaposli zbog njegovog znanja u potpunosti se slažem da on radi taj posao, ali ukoliko ga država zapošljava samo da bi im dali nešto onda se nimalo ne slažem.

22%

**Uglavnom se
slažem**

Ne razlikujem ljude na osnovu toga. Oni koji ostanu da žive svakako bi bilo normalno i da rade.

I on zarađuje kao i ja. Bori se. Nemam ništa protiv toga.

Ako je sposoban da obavlja isti posao kao i ja nemam problem da mi bude kolega.

13%

Slažem se zato što treba i oni na neki način da zarade.

**U potpunosti
se slažem**

Što da ne, ne bi mi smetalo, stekla bih novo iskustvo. Možda bi bilo zanimljivo naučiti nešto od njih.

Ako je dobio posao pored svih predrasuda koje o njima ovde postoje, smatrala bih da ga je i te kako zaslužio i samim tim bih ga od početka poštovala.

22%

Međunarodna saradnja i rešavanje problema je bolje zbog drugačijeg pristupa.

Da li se slažete sa tim da migrant bude šef/nadređeni na poslu?

**Nimalo se ne
slažem**

Direktori treba da budu naši ljudi

To je malo čudno, neko ko je došao u našu državu pre par meseci da mi bude šef a ne zna ni jezik.

Ne bih želeo da radim u takvom okruženju – mislim da stranci ne umeju sa našim ljudima.

Pre bih dala otkaz i otišla iz firme.

Većina njih su neobrazovani i ne mogu biti šefovi.

Zbog čega bi oni bili na boljoj poziciji od mene u mojoj zemlji?

45%

Smatram da nisu dovoljno upućeni u stanje u našoj državi.

**Uglavnom se
ne slažem**

Potrebne su godine da bi neko sa drugom kulturom i nepoznavanjem jezika mogao da bude nadređeni kao što je to slučaj i sa našim ljudima u inostranstvu.

Zato što mislim da Srbija ima dovoljno stručan kadar za bilo koju poziciju, tako da bi to umanjivalo prava nas iz Srbije.

Ne želim da mi naređuje neko ko je tek došao u državu iz koje sam ja.

12%

Treba prvo da zasluži tu poziciju.

Da li se slažete sa tim da migrant bude šef / nadređeni na poslu?

**Niti se slažem
niti se ne
slažem**

Ako nemam izbora onda u redu ali ne bih volela, ali ako mogu da biram mislim da ne bih izabrala.

Zavisi od situacije.

Samo ako poštujе našu veru i kulturu radnika.

17%

Ukoliko mu je odobren boravak u Srbiji ili azil i ukoliko poseduje stručne kvalifikacije koje su bolje od mojih.

**Uglavnom se
slažem**

Ako je kompetentan (obrazovan/a) dovoljno da mi bude šef nemam zamerki što nismo iz iste države.

Ukoliko firma može da uznapreduje zahvaljujući njemu, zašto da ne.

Bilo bi mi malo čudno ali ako ima visoku školu i zadovoljava sve uslove zašto da ne.

8%

Moguće je da je svojim radom i trudom zaslužio tu poziciju.

**U potpunosti
se slažem**

Ako ima dovoljno pameti i bolji je od mene nemam nikakav problem sa time sve dok u to nije umešana politika ili činjenica da je migrant.

Ne delim ljude po nacionalnosti nego po stručnosti.

Nije mi bitno ko mi je direktor ili šef sve dok zna da radi i organizuje posao.

18%

Ako ume i sposoban je nek puca visoko, dragو ћe mi biti što je uspeo.

***Da li se slažete sa tim da vam migrant postane član šire porodice
(npr. kroz brak sa nekim od rođaka)?***

**Nimalo se ne
slažem**

Ne, jer nismo iste vere i ne želim da kvarimo genetiku.

Nažalost ne možemo da utičemo ali ne daj bože nikome.

*Ne slažem se, ne želim da aktivira bombu usred nedeljnog
ručka.*

*Odrekao bih se rodbine, ne bi kod mene u kuću ušli, a ni ja
kod njih.*

Kako ja onda njih na slavu da zovem.

*Ne treba se mešati sa njima, prevelika je razlika u
mentalitetu.*

45%

Zbog porodične tradicije koja nam je različita.

**Uglavnom se
ne slažem**

*Ništa lično nemam protiv toga ali bih više voleo nekoga sa
kim mogu da se sporazumem i smatram da takva osoba, ako
dođe do nekog problema isto kao što je napustila svoju
zemlju može da napusti porodicu i da ode.*

Mislim da takva zajednica ne bi funkcionala baš najbolje.

Jer ne mogu da znam kakve su njegove namere.

Ne, jer ne znam njihov jezik a ni oni naš.

Različita vera i običaji, posebno različitosti tretiranja žena.

*Ne mogu da utičem na to šta svako od mojih rođaka radi, ali
bih im sigurno dala do znanja da to ne mogu da urade
porodici jer to utiče na sve nas.*

11 %

***Da li se slažete sa tim da vam migrant postane član šire porodice
(npr. kroz brak sa nekim od rođaka)?***

Niti se slažem

Ako je obrazovan, normalan, kulturnan... zašto da ne.

**niti se ne
slažem**

Samo oni koji prihvataju različitosti kulture, poštuju sve ostale, ne zahtevaju poseban tretman, čisti su i uredni.

Pa kada bi neko od moje porodice birao sigurno bi izabrao nekog dobrog, tako da se ne bih bunila toliko.

*U zavisnosti od toga iz koje zemlje dolazi (kulturna,
obrazovanje, običaji).*

Ne verujem da bi uspeo da se uklopi, ali ako se vole srećno.

19%

Mojim roditeljima bi to smetalo, pa mislim da bih i ja imala problem sa tim

---

**Uglavnom se
slažem**

Nikad na bih uticala na nečiji izbor.

U redu je, volela bih da upoznam neku drugu kulturu.

Asimilacija je neophodna. Nemam ništa protiv njihovih običaja dokle god ne pokušavaju da promene stavove Srba i da nametnu svoju tradiciju nad našom.

9%

Svako bira za sebe. Inače je naše podneblje poznato po mešovitim brakovima.

**U potpunosti
se slažem**

Ljubav ne zna za granice.

Iskreno, baš me briga sa kime će biti moji rođaci...

Nemam nikakvih predrasuda o migrantima. Ako su dobri ljudi, biće mi drago da su u mojoj porodici.

16%

Migrant, azilant, strani državljanin, član marginalizovane populacije sve jedno. Izbor partnera se ne vrši po tim kriterijumima.

Da li se slažete sa tim da vam migrant postane blizak prijatelj (da se družite, da dolazi u vašu kuću, da ga pozivate na proslave itd.)?

Nimalo se ne
slažem

Imam dovoljno prijatelja i bez njih.

Ne volim ih ni videti, a kamoli se družiti sa njima.

Zbog svoje i bezbednosti svoje porodice nikada ne bi sklapao takva prijateljstva.

Bolje se ja slažem sa našim ljudima, jer smo sličniji.

28%

Iskreno bi me to plašilo, jer mislim da su nepredvidivi pa ih ne bih pozvala u kuću nikad.

Uglavnom se
ne slažem

Nisam siguran da imamo šta zajedničko.

Ako prihvati moju kulturu i običaje.

Trebalo bi mi previše vremena da upoznam migranta.

U redu mi je da budem prijatelj ili poznanik sa migrantom ali po mogućnosti bez kućnih poseta.

13%

Niti se slažem
niti se ne
slažem

Kroz svašta su oni prošli i sigurno imaju drugačije razmišljanje od mene pa ne znam kako bismo se družili.

Što da ne, ne treba osuđivati ljude po nacionalnosti i veri.
Pa već znam neke migrante sa kojima pričam, ali ne bih ih zvala u kuću jer smeta ostalim članovima porodice.

Ako bi me poštovao onda možda.

Ako mi prija društvo i imamo nečeg zajedničkog može se desiti prijateljstvo nisam sigurna da bi bila baš jako blisko.

20%

Treba sa svima biti dobar, nebitno da li smo iste
nacionalnosti ili ne.

Da li se slažete sa tim da vam migrant postane blizak prijatelji (da se družite, da dolazi u vašu kuću, da ga pozivate na proslave)?

---

*Uglavnom se
slažem*

Apsolutno nemam predrasude na tu temu.

Koliko volim da se družim sa nekim ne zavisi od toga da li je migrant.

Ukoliko mi se neko dopada, nema veze kakve su oklonost/ili pripadnost nekoj manjini.

Zavisi samo koliko bi razlike u kulturi uticale na razlike u stavovima.

Meni je to u redu jer i njima trebaju prijatelji.

Nikog ne treba osuđivati dok se ne upozna.

12%

Nemam ništa protiv toga, na kraju i oni su ljudi, ako je neko čovek nije bitno odakle je.

*U potpunosti
se slažem*

Zašto da ne. Naučiti od njih nešto novo o njihovoj kulturi, veri, i običajima.

Mislim da bi bilo zanimljivo upoznavanje druge kulture.

Nisu svi oni loši, ima sigurno neko ko bi mi se svideo i ko je dobar čovek.

Što da ne, mi smo navikli na multietničnost i multikulturalnost.

Ja sam takav da se sprijateljim sa svima.

Prijatelji se biraju na osnovu kvaliteta koje poseduju kao ličnosti.

27%

Migranti smo i mi koji se preselimo iz jednog grada u drugi, ako nas svi prihvataju, zašto je problem prihvatići i njih?!

***Da li se slažete sa tim da vam migrant postane član uže porodice
(npr. kroz brak sa detetom/sestrom/bratom/roditeljem)?***

**Nimalo se ne
slažem**

Svoju decu tako vaspitavam da do toga nikada neće moći da dođe.

Odrekao bih se i deteta, sestre, bilo koga. Imaju svoje, mi imamo svoje.

To se nikad ne bi desilo jer niko od mojih ne bi promenio veru.

Ne treba se sa njima mešati jer imaju čudu narav – nepredvidivi su.

To je neprimereno, ne želim ni da razmišljam o tome.

51 %

Zbog porodične tradicije to niko ne bi prihvatio.

**Uglavnom se
ne slažem**

Ne bi mi bilo priyatno posebno ako znamo kako oni tretiraju žene kao svoje vlasništvo.

Mislim da takav brak nije moguć i da sigurno ne bi funkcionisao dobro jer su ljudi previše različiti i onda to pravi probleme.

12%

Sigurno bi htEO da se moja sestra preseli negde a to ne bi bilo prihvatljivo.

**Niti se slažem
niti se ne
slažem**

Ne bih bio srećan ali ako se vole šta sada. Ne verujem da bi me neko nešto i pitao.

Ne bih uticala ni na čiji izbor, trudila bih se koliko mogu, uprkos tome što mi možda i ne bi bilo pravo.

Svejedno mi je, ja se ne mešam drugima u izbor.

16%

Samо pod uslovom da poštuje moju porodicu i pravila.

***Da li se slažete sa tim da vam migrant postane član uže porodice
(npr. kroz brak sa detetom/sestrom/bratom/roditeljem)?***

**Uglavnom se
slažem**

Misljam da bi na početku to za mene bio šok, ali da bih se onda navikao ako se ljudi dobro slažu.

Pa mislim da ako se neko zavoli treba da se venča, mada bi mi bilo neobično.

Ako se oni vole i poštuju, super... osim roditelja – bilo bi mi teško da prihvatom očuha/maćehu bilo koje druge nacionalnosti ili vere.

Možda mi ne bi bilo pravo, ali ni ja nisam nikog pitala za koga će se udati. Ne verujem da će moja deca mene da pitaju.

8%

Samo ako dobiju legalan boravak onda nemam problem.

**U potpunosti
se slažem**

Covek kao i svaki drugi.

Ako bi to bio njihov izbor, sigurno bih podržao jer mi je važno da budu srećni.

Ako je zdrav odnos među njima, bio bi prihvaćen i voljen kao i ostatak porodice jer je čovek kao i svi mi.

Sve dok su oni srećni i ja sam.

Nije moje da se u to mešam.

Ljubav ne pozna grane.

14%

Ja imam zeta koji je stranac i super se slažemo tako da mi nije problem.

Kao što se iz obrazloženja odgovora vidi, neprihvatanje migranata po pravilu se bazira na isticanju verskih i kulturoloških različitosti, ali su ti stavovi često obojeni i predrasudama o neobrazovanosti, negativnim ličnim osobinama (lenjost, nepoštenje, nepoštovanje drugih itd.), nespremnosti da se prilagode ili poštuju običaji i navike koje važe u lokalnoj zajednici. Takođe, kod jednog dela ispitanika postoji izražen strah od migrantske populacije, ali je ta emocija veoma retko praćena navođenjem razloga za takav osećaj. Dodatno, iz odgovora se čini da veoma mali broj onih koji izražavaju negativne stavove raspolažu relevantnim informacijama. Naime, stiče se utisak da kada govore o migrantima, ispitanici sa najvećom distancicom na umu imaju samo muškarce islamske veroispovesti. Dodatno oni koji kvantitativno daju ocenu koja odgovara „podeljenom“ stavu (tj. odgovor „3 - niti se slažem niti se ne slažem), često daju objašnjenja koja pre ukazuju na njihovu nezainteresovanost za temu, nego na to da vide i pozitivne i negativne strane ili da pitanje doživljavaju kao kompleksno. Konačno, oni koji izražavaju najpozitivnije stavove, odnosno imaju nisku distancu prema migrantima, veoma često taj stav ne elaboriraju oslanjajući se na logičko zaključivanje ili navođenje činjenica, već pozivaju na opšte teze kao što su *svi smo mi ljudi, ljubav ne zna za granice, svako zaslužuje da bude bezbedan*, i sl. Na ovom mestu važno je istaći da veliki broj ispitanika (15-30%) nije ni na koji način bio spremjan da obrazloži svoj odgovor na bilo koje od pitanja, pa se kako za negativne, tako i za pozitivne stavove sreću odgovori kao što su *jer je to moje mišljenje; jednostavno ne; ne želim da objašnjavam; nema potrebe da se pravdam* itd.

Kako bi se stekao uvid u to kojim informacijama raspolažu i u kojoj meri su ispitanici svesni kompleksnosti teme, ispitanja je percepcija pozitivnih i/ili negativnih efekata migracija.

Uticaj migranata na kulturu

Na koji način bi migranti negativno uticali na našu kulturu?

Ako bi njih u nekim gradovima bilo više nego nas i odbijali bi da se prilagode onda bi došlo do zanemarivanja i zaboravljanja naše kulture.

Povećalo bi se nasilje jer dolaze iz područja gde se ratuje.

Pokušali bi da prenesu neke restriktivne norme i zakone iz svojih zemalja ovde.

Delovi grada gde oni žive bi bili prljavi i ne bi vodili računa o okolini i očuvanju prirode jer nemaju svest o tome.

Pokušali bi da islamizuju hrišćane.

Širili bi lošu atmosferu, ne bi poštovali ljude i zakon, davali bi loš primer deci.

Na koji način bi migranti pozitivno uticali na našu kulturu?

Domaće stanovništvo bi se moglo upoznati sa novim kulturama i tradicijama i na taj način naučiti nešto novo.

Mogli bi da obogate naše kuvarе, arhitekturu, umetnost, modu...

Kroz deljenje drugačijih iskustva, pogleda na svet i upoznavanje sa novim jezikom.

Bili bismo zapamćeni kao narod koji je pomogao i više bi nas poštovale druge zemlje.

U vidu nekog dobrog recepta za pitu ili nešto tako slično.

62%

Saopštava da **ne zna ili ne ume** da navede **negativne** efekte migranata na lokalnu kulturu.

83%

Saopštava da **ne zna ili ne ume** da navede **pozitivne** efekte migranata na lokalnu kulturu.

Uticaj migranata na ekonomiju

Koje bi bile negativne posledice ostanka migranata po našu ekonomiju?

Ako bi stalno tražili da im se nešto da a ne bi radili bilo bismo u velikom problemu jer mi treba da plaćamo njihovo izdržavanje.

Ako bi bili socijalni slučajevi, bili bi dodatni teret.

Bili bi jeftina radna snaga pa bi država više zapošljavala migrante nego nas i onda bi naš narod odlazio odavde još više.

Više siromaštva bi bilo jer bismo morali i njihov boravka ovde da plaćamo.

Bilo bi manje posla za naše stanovništvo.

Povećao bi se broj nezaposlenih i došlo bi do povećanja sive ekonomije.

Oni sigurno ne bi radili legalno nego bi se povećao šverc i kriminal.

Koji bi bili pozitivni efekti migranata na našu ekonomiju?

Ako bi migranti zauzeli pozicije u strukama u kojima nema dovoljno ljudstva i doprineli razvoju istih.

Ako bi hteli da vredno rade i popune mesta gde nam fali radna snaga.

Dodata radna snaga za sezonske poslove.

Dobili bismo više finansijskih donacija iz razvijenih zemalja zato što primamo migrante.

Možda privlačenje stranih investicija i novca iz EU fondova.

Možda bi hteli da rade u selima na njivama, tu nam fale ljudi.

Započeli bi sopstvene poslove, zapošljavali lude i povećali konkureniju.

Bilo bi više ljudi koji nešto rade.

38%

Saopštava da **ne zna ili ne ume** da navede **negativne** efekte migranata po ekonomiju.

76%

Saopštava da **ne zna ili ne ume** da navede **pozitivne** efekte migranata na ekonomiju.

Uticaj migranata na decu i obrazovanje

Kada bi migrantska deca išla zajedno sa našom decom u škole, koje bi to negativne posledice imalo?

Bavili bi se samo njima, a prosveta bi zanemarila naše učenike.

Deca migranata teže uče, zbog jezičke razlike i onda ne mogu da pohađaju program sa našom decom.

Bilo bi više agresivnog ponašanja i tuča, jer bi dolazilo do konflikata između naše i njihove dece.

Deca se ne bi osećala bezbedno niti bi mogla na miru da uče.

Gubio bi se identitet i lepotu naše kulture... Šta bi oni radili na času srpskog jezika kad se priča o Vuku Karadžiću?

Dete migrant će da ispašta jer bi bio odbačen od strane dece.

Bili bi favorizovani u odnosu na našu decu i davali bi deci loš primer.

Kada bi migrantska deca išla zajedno sa našom decom u škole, koje bi pozitivne efekte to imalo?

Upoznali bi neki drugi jezik, kulturu, jačali toleranciju i sticali nova iskustva.

Deca bi naučila da prihvataju poštiju i vole razlike.

Naučila bi kako da sarađuju sa nekim ko nije rođen u Srbiji što će im biti korisno u budućnosti.

Od malena bi se smanjivale predrasude i diskriminacija prema drugoj veri i nacionalnosti.

Uzajamno pomaganje i učenje jedni od drugih.

Deca bi više aktivno govorila engleski koji migranti dosta dobro pričaju

44%

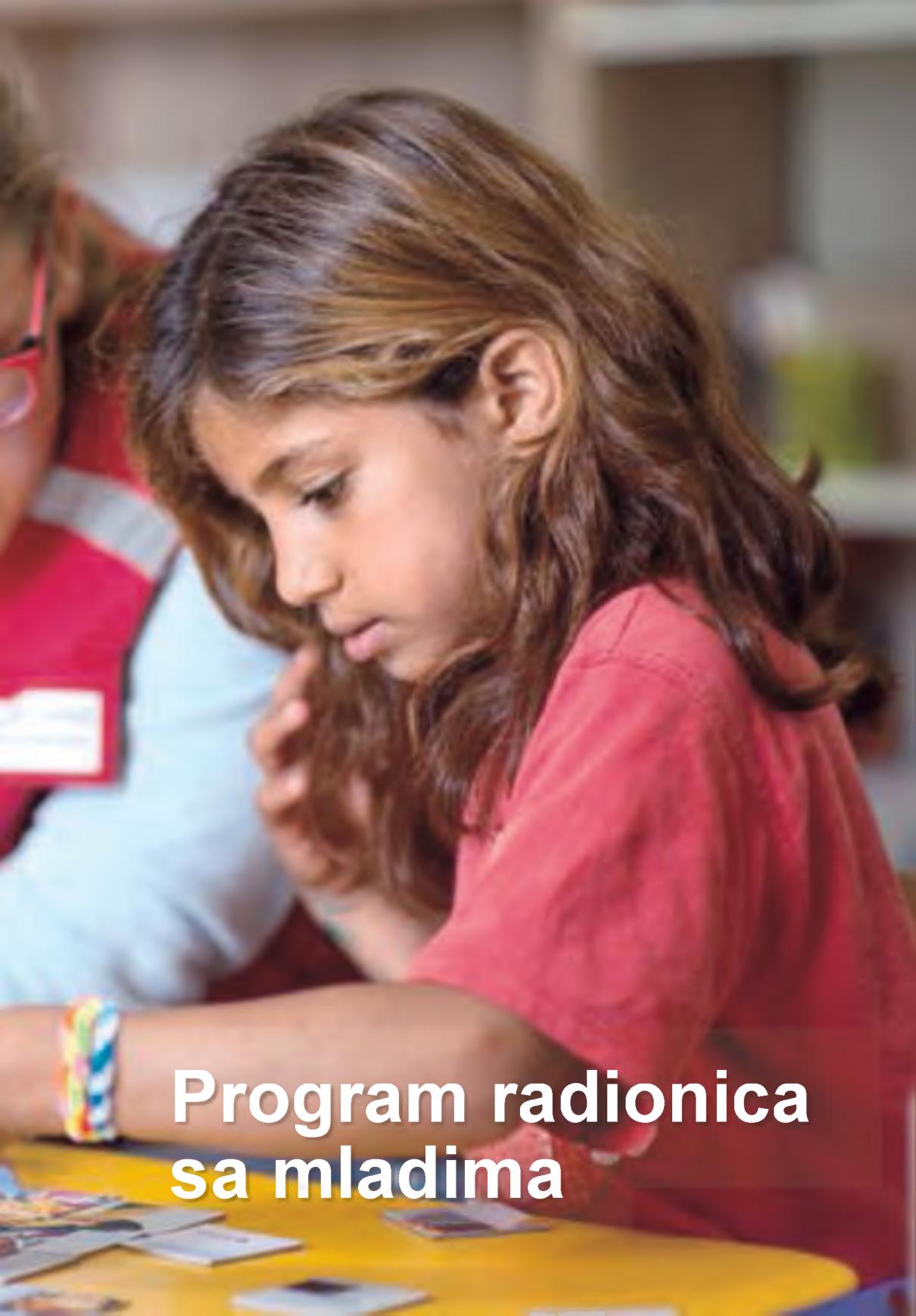
Saopštava da **ne zna ili ne ume** da navede **negativne** efekte migranata po obrazovanje .

36%

Saopštava da **ne zna ili ne ume** da navede **pozitivne** efekte migranata po obrazovanje.

Victor Lacken/Medunarodna federacija
Društava Crvenog krsta i Crvenog
polumeseca (MFKC)

Program radionica sa mladima

Program radionica sa mladima

Kako su rezultati istraživanja pokazali da su stavovi prema migrantima i migracijama veoma heterogeni, ali i da su zasnovani na veoma malom broju informacija, odnosno da postoji odsustvo informisanog formiranja stavova, razvijen je program edukativnih radionica za mlade. Ovaj program je imao za cilj da vodi mlade kroz proces formiranja stavova baziranih na znanju, kao i da ih osnaži da oni budu agenti promene stavova odraslih kroz aktivno uključivanje u dijalog o društveno-relevantnim pitanjima kao što su to migracije danas u Srbiji. Dodatno, program je za cilj imao da usmeri mlade ka razvijanju kritičkog mišljenja pri evaluaciji informacija kojima su izloženi putem različitih medija i društvenih mreža, te okretanje aktivnom traženju informacija iz većeg broja relevantnih izvora i njihovom promišljanju. Konačno, program je imao za cilj da podigne svest mlađih o kompleksnosti pitanja migracija, njihovih uzroka i posledica te da ih upozna sa različitim pogledima na ovo pitanje. Na kraju, važno je istaći da sadržaj programa ni na koji način nije bio usmeren na direktno menjanje negativnih stavova prema migracijama, već je akcenat stavljen na podizanje kompetencija mlađih da ne budu pasivni primaoci informacija već da se aktivno informišu i samostalno formiraju stavove na osnovu podataka iz različitih izvora, ali i argumenata koji dolaze sa različitih strana – i onih koji podržavaju njihove stavove ali i onih koji ih dovode u pitanje. Na ovaj način se postiže širi i trajniji efekat – mlađi bivaju osnaženi da aktivno učestvuju u zajednici i kritički formiraju sopstvene stavove koji nisu vezani samo za migracije već i druga društveno-relevantna pitanja.

Edukativni program sastojao se iz sedam radionica i bio je namenjen mlađima uzrasta 13 do 19 godina iz lokalnih sredina u kojima postoje objekti za smeštaj migranata. Trajanje svake od radionica je 60 minuta, i predviđeno je da se sve radionice sprovode sa istom grupom mlađih (od 15 do 25 učesnika).

Predviđena dinamika sprovođenja radionica je jednom nedeljno, te celokupan edukativni program traje 7 nedelja, odnosno nešto duže od dva meseca ukoliko se u obzir uzme pripremni period (formiranje grupe mlađih koja će proći kroz program, priprema materijala i analiza efekata nakon završenog programa). Treba naglasiti da dinamika sprovođenja radionica nije od presudnog značaja, te je u zavisnosti od mogućnosti i konkretnih uslova radionice moguće sprovoditi od dva puta nedeljno do jednom u dve nedelje te na taj način skratiti trajanje programa na četiri nedelje odnosno produžiti program tako da njegovo trajanje bude oko tri meseca.

Ono što ovaj program čini drugačijim od drugih programa za mlade usmerenih na istu ili slične teme je što se rad ne obavlja samo na radionicama sa facilitatorom, već je nakon svake radionice predviđena aktivnost koju učesnici treba samostalno da obave u svojoj okolini – tzv. „domaći zadatak“. Ova komponenta programa omogućava da sadržaj koji se prorađuje na radionicama bude u svesti i vodi aktivnosti i izvan radioničarskog setinga, kao i da se u sam program na indirektan način uključe i odrasli iz lokalnih zajednica te da se kroz interakciju odraslih i mlađih pokrene dijalog o migracijama ili drugim društveno relevantnim pitanjima.

Radionica 1

Eksploracija sopstvenih stavova prema migrantima

Cilj prve radionice je da mladi upoznaju i osveste sopstvene stavove prema migrantima, kao i razloge za zauzimanje bilo pozitivnih ili negativnih stavova.

Radionica je podeljena u tri segmenta:

Kratko uvodno predstavljanje programa (tj. informisanje o temi, trajanju i očekivanjima), nakon čega se prelazi na upoznavanje između učesnika (ukoliko je grupa formirana za potrebe sproveđenja ovog programa) ili kratko predstavljanje facilitatoru (ukoliko se radi o već postojećoj grupi mladih – npr. odeljenju u srednjoj školi).

Individualno popunjavanje upitnika namenjenom merenju stavova prema migrantima (sadržaj upitnika nalazi se na stranama 17-20). Popunjavanje upitnika ima dvostruku ulogu – učesnicima omogućava da razmисle i eksplikiraju sopstvene stavove i mišljenja, dok će facilitatoru sadržaj koji učesnici podele poslužiti kao osnov za diskusiju u ovoj i budućim radionicama.

Nakon popunjavanja upitnika, facilitator vodi grupnu diskusiju o stavovima. U ovom delu radionice važno je da facilitator bude neutralan tj. da ne iznosi ni pozitivne ni negativne stavove već samo da poziva učesnika da iznesu svoje stavove i od njih traži argumentaciju za zauzimanje bilo kog stava, kao i da facilitira razmenu zasnovanu na argumentaciji između učesnika sa suprotstavljenim stavovima.

Predložena pitanja/potpitanja koja facilitator može koristiti za vođenje diskusije:

- *Kakav je vaš/tvoj stav prema migrantima? Zašto tako misliš? Kako to znamo? Da li smo sigurni da je to istina? Zbog čega tako mislite?*
- *Da li neko misli isto to? Zbog čega tako mislite? Kako to znate?*
- *Da li neko misli drugačije? Zbog čega tako mislite? Kako to znate? Da li smo sigurni da su te informacije tačne?*
- *Ko misli da migranti treba da ostanu u našem gradu? Zbog čega tako milite? Ko misli suprotno? Zbog čega mislite da ne treba da ostanu?*
- *Da li ima nešto oko čega se svi slažu? Zbog čega se slažemo? Da li svi mislimo da je to istina? Na osnovu čega?*
- *Šta su stvari oko kojih se na slažemo? Zbog čega? Šta su suprostavljeni argumenti?*

Od facilitatora se očekuje da diskusiju zatvori i zaokruži sumiranjem svih stavova koji su izneti, uz poštovanje različitih perspektiva i najavom da će se predstojeće radionice baviti detaljnijim razgovorom o svim iznetim temama.

Na kraju radionice učesnici dobijaju „domaći zadatak“ da koristeći isti upitnik jedan-na-jedan anketiraju po dve odrasle osobe iz svoje najbliže okoline – to mogu biti roditelji, drugi članovi porodice, komšije, nastavnici ili bilo ko drugi sa kim žele da razgovaraju.

Radionica 2

Stavovi odraslih prema migrantima

Cilj druge radionice je da se mladi kroz izlaganje tuđih i kritičko poređenje sa svojim stavovima upoznaju sa pluralitetom mišljenja i različitim pogledima na pitanje migracija iz transgeneracijske perspektive.

Radionica je podeljena u dva segmenta:

Radionica se započinje kratkim izlaganjima o iskustvu anketiranja odraslih. U ovom segmentu facilitator poziva mlade da ispričaju svoja iskustva – kako pozitivna tako i negativna uključujući prepreke i otpore na koje su naišli tokom procesa.

Zatim sledi izlaganje „rezultata anketiranja“ gde se od učesnika radionice traži da predstave mišljenja i stavove kao i argumentaciju koja prati date stavove iz perspektive odraslih sa kojima su razgovarali. Dodatno, zadatok facilitatora je da podstakne diskusiju o sličnostima i razlikama stavova mladih i odraslih, kao i da zajedno potraže potencijalne uzroke za te razlike. Konačno, diskusija se usmerava ka kritičkoj evaluaciji stavova i argumentacije koja prati te stavove uz akcenat na poštovanje različitih mišljenja i usmerenost ka razumevanju drugačijih perspektiva koje različiti ljudi mogu imati spram istih pitanja.

Predložena pitanja/potpitanja koja facilitator može koristiti za vođenje diskusije:

- *Kakav je stav odraslih sa kojima ste razgovarali o migrantima? Koji su glavni argumenti koje su oni izneli?*
- *Da li su svi odrasli imali iste stavove ili su postojale neke razlike? U kom pogledu su mišljenja bila ista a u kom različita? Zbog čega mislite da je tako?*
- *Da li se vi slažete sa stavovima koje su vam izneli odrasli? U kom aspektu se slažete, a u kom ne? Zbog čega?*
- *Koja iskustva mislite da odrasli imaju te zauzimaju takav stav? Na čemu su bazirani njihovi stavovi? Kako se oni informišu? Koje informacije u su sa vama podelili? Šta vi mislite o tim informacijama – da li su tačne?*
- *Da li ste naučili nešto što niste znali? Kako to utiče na vaš stav?*

Od facilitatora se очekuje da diskusiju zatvori i zaokruži sumiranjem iznetih utisaka i objašnjenjem da su različiti ljudi imaju različita životna iskustva i pristup različitim izvorima informacija te da to utiče na stavove koje će imati po pitanju migranata ali i drugim društveno relevantnim pitanjima.

Na kraju radionice učesnici dobijaju „domaći zadatak“ da razmisle o svim iznetim argumentima i stavovima, kao i da o njima u neformalnoj atmosferi popričaju sa svojim vršnjacima koji dele njihove stavove i iskustva, ali i da nađu najmanje jednog vršnjaka koji ima drugačije iskustvo i čiji roditelji zastupaju suprotno mišljenje.

Radionica 3

Afirmativna argumentacija o efektima migracija

Cilj treće radionice je da se mladi osnaže za aktivno traženje informacija o određenom pitanju kako bi informisano formirali stavove o relevantnim društvenim pitanjima, ali i bili spremni da stavove menjaju kada saznaju nove relevantne informacije.

30
min

Format ove radionice predstavlja rad u malim grupama. Nakon podele grupe od 3 do 5 članova, učesnicima se daje zadatak da:

- Pokušaju da se prisete ili da sami osmisle što veći broj primera koji podržavaju negativne stavove prema migrantima
- Pokušaju da se prisete ili da sami osmisle što veći broj primera koji govore suprotno predrasudama
- Pokušaju da navedu što više konkretnih informacija koje govore u prilog pozitivnih efekata migracije na lokalnu zajednicu

30
min

Nakon rada u malim grupama, sledi izlaganje svake od grupa, a zatim zajednička diskusija. Zadatak facilitatora je da diskusiju usmerava ka promišljanju uzroka za lakše navođenje većeg broja negativnih nego pozitivnih primera, kao i kritičku evaluaciju izvora iznetih primera, odnosno informacija na osnovu kojih su primeri osmišljeni.

Predložena pitanja/potpitanja koja facilitator može koristiti za vođenje diskusije:

- *Za koje od ovih primera znate da su stvarni a koji su izmišljeni? Kako znate da su primeri istiniti?*
- *Zbog čega mislite da nam je lakše da se setimo ili smislimo negativne nego pozitivne primere?*
- *Gde i od koga smo čuli ove negativne primere? Da li je neko lično imao negativno iskustvo?*
- *Odakle znamo za pozitivne primere? Da li je neko lično imao neko pozitivno iskustvo?*
- *Da li se negativno i/ili pozitivno iskustvo u pojedinačnim slučajevima može generalizovati na sve migrante? Zašto tako mislite?*
- *Da li je neko imao slična – bilo negativna ili pozitivna iskustva sa pripadnicima naše populacije? Ili mislite da je to nešto što je specifično za migrante?*
- *Da li mislite o informacijama koje govore o pozitivnim efektima migracije? Odakle nam te informacije?*

Od facilitatora se očekuje da diskusiju zatvori i zaokruži sumiranjem iznetih utisaka i upućivanjem učesnika da samostalno aktivno traže informacije koje su u skladu ali i one koje su u suprotnosti sa njihovim stavovima kako bi njihova mišljenja bila zasnovana na što većem broju relevantnih informacija.

Na kraju radionice učesnici dobijaju „domaći zadatak“ da na internetu pronađu nekoliko argumenta protiv predrasuda prema migrantima, kao i nekoliko razloga zbog kojih su migranti i izbeglice dobri za zemlju u koju dolaze (argumenti za pozitivne efekte migracije).

Radionica 4

Afirmativne poruke o migrantima

Cilj četvrte radionice je da mladi kroz proces vršnjačke edukacije vrše razmenu informacija i saznanja do kojih dolaze, kao i da se uključe u kreativni proces osmišljavanja efikasnih načina komunikacije afirmativnih poruka o migrantima.

Radionica je podeljena u tri dela:

U prvom (uvodnom) delu od učesnika se traži da iznesu informacije koje su pronašli na internetu a koje govore u prilog pozitivnih efekata migranata na društvo. U ovom procesu facilitira se razmena informacija kroz vršnjačku edukaciju.

Zatim se prelazi na rad u malim grupama (3-5 članova), a pred svaku grupu se postavlja zadatak da osmisle način na koji je najbolje predstaviti pozitivne informacije o migrantima i izbeglicama, koristeći se informacijama do kojih su sami došli, kao i informacijama koje su neposredno pre čuli od drugih učesnika u radionicama.

Nakon rada u malim grupama, sledi izlaganje svake od grupa, a zatim i zajednička diskusija o predstavljenim afirmativnim porukama o migrantima. Radionica se završava glasanjem za najbolju poruku, kao i kratkom diskusijom razloga zbog kojih data poruka izglasana za najbolju.

Predložena pitanja/potpitanja koja facilitator može koristiti za vođenje diskusije:

- (tokom izlaganja informacija koje su učesnici pronašli na internetu) *Gde si/ste pronašli tu informaciju? Šta o njoj mislite? Da li je još neko pronašao neku sličnu informaciju? Da li je neko slučajno naišao na nešto što opovrgava ovu informaciju? Koliko verujete ovoj informaciji? Zbog čega verujete, a zbog čega ne?*
- (tokom izlaganja afirmativnih poruka tj. rezultata rada u malim grupama) *Kako vam se čini ova poruka? Šta vam se kod nje dopada? Da li ima nešto vam se ne dopada? Zbog čega? Kako biste je učinili boljom i uverljivijom?*
- *Koja poruka se vama lično najviše dopada? Zbog čega?*
- *Da li mislite da bi neki ljudi koji imaju negativne stavove promenili mišljenje kada bi znali neke od ovih informacija? Koja od informacija vam se čini da najpre može da promeni nečije mišljenje?*

Od facilitatora se očekuje da diskusiju zaokruži podsećanjem na najprominentnije informacije i poruke koje su učesnici izneli i da ih uputi da provere kako odrasli reaguju na te informacije i poruke.

Na kraju radionice učesnici dobijaju „domaći zadatak“ da razgovaraju sa dve odrasle osobe koje su anketirali i da im iznesu i sa njima diskutuju pozitivne poruke i informacije koje govore u prilog pozitivnih efekata migracija.

Radionica 5

Mladi kao agenti promene

Cilj pete radionice je da se mladi kroz vršnjačku podršku i razmenu iskustva osnaže da razgovaraju o temama o kojima postoji suprostavljeni mišljenja, ali i da se u tim razgovorima oslanjam na argumentaciju zasnovanu na informacijama.

30
min

Radionica je podeljena u dva dela – u prvoj polovini radionice sumiraju se utisci razgovora sa odraslima, odnosno iskustva sučeljavanja odraslih sa argumentima i informacijama do kojih su mladi došli. Tokom diskusije zadatak facilitatora je da pokrene i vodi razmenu iskustva između učesnika radionice. U ovom delu posebno je važno обратити pažnju kako na pozitivna iskustva tako i na negativna, te pokušati razumeti razloge za neočekivano ili nepoželjno ponašanje sagovornika. Konačno, zadatak facilitatora je i da podstakne razgovor o tome koje su dobiti mladih bile od tog razgovora, odnosno da li su i oni nešto novo saznali u tom procesu.

30
min

Nakon grupne diskusije, predviđen je rad u parovima, kada se svakom paru daje zadatak da prepričaju jedno drugom razgovor koji su imali sa odraslima i zajedno analiziraju koje poruke su bile ubedljive a koje ne, i zašto neke poruke nisu na najbolji način primljene od strane odraslih, te da zajedno osmisle bolji način prezentacije informacija ili da zajedno pronađu neke dodatne informacije koje bi mogle biti korisne u ponovnoj diskusiji sa odraslima.

Predložena pitanja/potpitanja koja facilitator može koristiti za vođenje diskusije:

- *Kakva su vam iskustva razgovora sa odraslima? Da li su žeeli da razgovaraju sa vama? Kako su reagovali na informacije koje ste im rekli?*
- *Koje informacije su za njih bile novina? Da li su nešto do toga znali ranije? Kako su reagovali na te informacije?*
- *Kako ste se vi osećali tokom razgovora? Kako ste reagovali kada vam nisu verovali/kada su odbacili vaš argument?*
- *Da li je neko imao slično iskustvo? Da li je neko imao suprotno iskustvo? Zbog čega mislite da su iskustva bila različita?*
- *Ko misli da je mogao na bolji način da iznese argumentaciju? Kako biste to drugačije uradili?*
- *Da li su vam odrasli izneli neke informacije koje vi niste znali? Da li ste nakon toga pokušali da proverite te informacije? Da li je vama nedostajala neka informacija u tom razgovoru? Da li ste je posle razgovora potražili?*

Od facilitatora se očekuje da diskusiju zatvori i zaokruži sumiranjem iznetih utisaka i osnaživanjem učesnika da se aktivno uključe u diskusije o ovom i drugim društveno relevantnim pitanjima kako sa vršnjacima tako i sa odraslima.

Na kraju radionice učesnici dobijaju „domaći zadatak“ da ponovo razgovaraju sa odraslima, kako bi videli kako odrasli razmišljaju nakon što je prošlo neko vreme od prethodnog razgovora, kao i da ukoliko bude potrebe iznesu nove informacije do kojih su u međuvremenu došli.

Radionica 6

Sumiranje iskustava

Cilj šeste radionice je da mladi osveste načine formiranja i menjanja stavova, a posebno efekte procesa aktivnog traženja informacija i učešće u diskusiji o društveno relevantnim pitanjima. Krajnji cilj svih prethodnih radionica zaključno sa ovom je da mladi vide sebe ako relevantne i aktivne aktere u procesu evaluacije i kreiranja stavova o društvenim pitanjima u svojoj lokalnoj zajednici.

**60
min**

Radionica se započinje sumiranjem utisaka mlađih o razgovorima sa odraslima (uključujući inicijalno anketiranje i razgovore koji su usledili). Facilitator ohrabruje razmenu iskustva, kao i analizu sličnosti i razlika u tim iskustvima. Zatim se prelazi na razgovor o ličnom iskustvu mlađih tokom radionica i percepciju učesnika o tome na koji način su radionice i aktivnosti koje su sprovodili uticale na njih i njihove stavove o migrantima. Takođe, razgovara se o tome kako su dešavanja u lokalnoj zajednici za vreme trajanja radionica uticala na sam proces formiranja i menjanja stavova kao i traženje informacija. Konačno, evaluiraju se percipirani efekti promene do koje je iz njihove perspektive došlo kao rezultat njihovog ličnog angažmana.

Predložena pitanja/potpitanja koja facilitator može koristiti za vođenje diskusije:

- *Kakva su vam sada bila iskustva razgovora sa odraslima? Da li se nešto promenilo? Da li ste primetili da se sećaju nečeg što ste im vi rekli? Šta vam to govoris?*
- *Ko je imao slično iskustvo? Po čemu su ta iskustva slična? Da li je neko imao suprotno iskustvo? Zbog čega mislite da je tako?*
- *Da li se u nekim aspektima menjao način na koji odrasli razgovaraju sa vama o migrantima kada uporedite onaj prvi razgovor kada ste im dali anketu i ovaj sada poslednji? U čemu je razlika? Zašto mislite da je do toga došlo?*
- *Na koji način su se vaša razmišljanja promenila? Kako je ceo ovaj proces uticao na vas? Šta vam je bilo najupečatljivije/najvažnije/najzanimljivije?*
- *Da li su se desili neki događaji u vezi sa migrantima tokom trajanja radionica? Kako mislite da je to uticalo na sve što smo ovde radili?*
- *Kako vidite svoju ulogu u procesu formiranja i menjanja stavova o migrantima? Da li mislite da su se stavovi odraslih promenili u odnosu na prvo anketiranje? Zašto i na koji način?*

Na kraju radionice učesnici dobijaju poslednji „domaći zadatak“ da ponovo sprovedu anketu sa odraslima ali ovog puta u skraćenoj formi, te da za sledeću radionicu uporede odgovore sa početka i sa kraja.

Radionica 7

Efekti promene

Cilj poslednje radionice je da se zaokruži i evaluira celokupan proces kao i da im se predstave rezultati anketa, odnosno prikažu efekti promene stavova kod odraslih.

Na početku facilitator poziva mlade da predstave efekte promene do kojih je došlo poređenjem početnog i krajnjeg anketiranja odraslih. Na ovom mestu važno je da facilitator adekvatno atribuira efekte promene odnosno njihovo odsustvo, kako bi mladi razumeli da to da li će do promene stavova doći zavisi od velikog broja ličnih socijalnih faktora, te da neke ljudi lakše/brže a neki teže/sporije prihvataju promene i nove informacije.

Na kraju se mladima prezentuju rezultati istraživanja odnosno grupni podaci kako bi stekli uvid u opšte stavove prema migrantima u njihovoj i drugim lokalnim zajednicama. Ova prezentacija ujedno predstavlja i povratnu informaciju mladima kao učesnicima u istraživanju, te im pruža mogućnost da postave pitanja i bolje razumeju odnos lokalnih zajednica prema migrantima u datom trenutku.

Victor Lacken/Medunarodna federacija
Društava Crvenog krsta i Crvenog
polumeseca (MFKC)

Iskustva sprove enja programa u lokalnim zajednicama u kojima borave migranti

Prikazani program radionica inicijalno je sproveden sa po jednom grupom mladih u šest lokalnih zajednica u kojima borave migranti, i to u Beogradu, Kikindi, Somboru, Subotici, Šidu i Pirotu. Ukupno je u programu učestvovalo 115 mladih uzrasta od 13 do 22 godine, među kojima 63 ženskog i 52 muškog roda. U Tabeli 1 prikazana je raspodela učesnika po gradovima.

Tabela 1.

Učesnici na radionicama po gradovima

Grad	Ukupan broj učesnika	Rodna struktura M/Ž	Uzrast
Beograd	12	5/7	17-19 godina
Kikinda	15	7/8	14-20 godina
Sombor	16	7/9	14-17 godina
Subotica	32	17/15	13-22 godine
Šid	20	8/12	17-18 godina
Pirot	20	8/12	15-19 godina

Iskustva sprovođenja radionica, razlikovala su se između lokalnih zajednica. Ipak, ono što je svim gradovima bilo zajedničko je to da su se učenici suočili sa negativnim stavovima roditelja prema migrantima koje prati nezainteresovanost i nespremnost da se aktivno uključe u konstruktivan razgovor o ovoj temi. Ovakav odnos odraslih uticao je motivišuće na mlade da se oni aktivno uključe u razgovor i nalaženje informacija o efektima migranata na lokalnu zajednicu. Kontekst, kao i demografska struktura i trenutne prilike značajno su uticale na dalji tok radionica u lokalnim sredinama. Naime, u velikom gradu kao što je Beograd, mladi su veoma retko u direktnom kontaktu sa migrantima i izbeglicama te su bili više usmereni na globalne efekte migracije i način na koji su migranti i izbeglice predstavljeni u medijima, dok su u manjim sredinama u kojima boravi veći broj migranata kao što je Šid, mladi bili usmereni na konkretne primere migranata koji zajedno sa njima pohađaju nastavu u školi. U sredinama u kojima je došlo do promene demografske strukture migranata – od porodica ka mlađim muškarcima, primećen je porast negativnih stavova, dok se u sredinama u kojima postoje relativno mali centri za prihvatanje u kojima uglavnom borave porodice, o migrantskoj populaciji govori sa više razumevanja i empatije. Takođe, kao jedan od izazova tokom sprovođenja programa javili su se izolovani negativni događaji u određenim lokalnim sredinama (npr. Pirot) koji su bili visoko medijski propraćeni (uglavnom u negativnom kontekstu).

Sa druge strane, većina mladih je navela da je za vreme radionica primetila da u medijima i na društvenim mrežama dominiraju negativne vesti i informacije, a da se pozitivni primeri i dobiti lokalne zajednice od migranata veoma retko pominju, te da je neophodno uticati na to da iznošenje pozitivnih i negativnih informacija bude u većoj meri balansirano. U celini, mladi su pozitivno reagovali na radionice i bili spremni da aktivno učestvuju u razgovoru kako tokom, tako i nakon edukativnog programa.

Razlozi za otežanu i nedovoljnu integraciju migranata mogu se pronaći u predrasudama lokalne zajednice, jezičkoj barijeri, diskriminaciji, zaostajanju u obrazovanju, neravnomernom pristupu zaposlenju, dostoјnom stanovanju i socijalnim uslugama, i neusklađenost poslova i priznavanja kvalifikacija visokoobrazovanih migranata.

*Victor Lacken/Medunarodna federacija
Društava Crvenog krsta i Crvenog
polumeseca (MFKC)*

*Victor Lacken/Medunarodna federacija
Društava Crvenog krsta i Crvenog
polumeseca (MFKC)*

Preporuke

Na osnovu rezultata istraživanja i sprovednog edukativnog programa za mlade, mogu se izvesti sledeće preopruke:

- U svakoj državi na migrantskoj ruti potrebno je intenzivno raditi na informisanju građana o Konvencijama Ujedinjenih nacija koje garantuju poštovanje ljudskih prava i obaveze koje su države preuzele o postupanju prema migrantima.
- Povećati informisanost i znanje građana o tome šta je diskriminacija, na koje načine se ona ispoljava, kako je prepoznati i koje mere država preduzima kako bi se diskriminacija smanjila. Ovo se može postići kroz:
  - Radionice u školama sa mladima koji su agensi promene i izgradnje solidarnog društva.
  - Predavanja Poverenika za zastitu ravnopravnosti i javne diskusije, pre svega u gradovima i opštinama u kojima postoje centri za smeštaj migranata i izbeglica.
  - Povećanje zatupljenosti ove teme u sredstvima javnog informisanja i prečanju načina izveštavanja o diskriminaciji i migracijama.
- Kreirati priručnik prilagođen potrebama lokalne zajednice o međunarodnim i domaćim antidiskriminacionim standardima u cilju podizanja svesti javnosti o diskriminaciji i njenim posledicama i rad na prevenciji i sprečavanju diskriminacije, kako bi se izgradilo tolerantnije društvo.
- Potrebno je raditi na edukaciji i migranata i domaćeg stanovništva na temu kulturne medijacije i interkulturalnog razumevanja, kako bi se otvorio prostor za razumevanje i prihvatanje različitih kultura i smanjio rizik od diskriminacije u oba smera i omogućila socijalna uključenost migranata.
- Promovisati veću kulturološku razmenu na globalnom i nacionalnom nivou. Tako, na primer nacionalna društva Crvenog krsta i Crvenog polumeseca mogu na svojim edukacijama da realizuju radionice koji će sa jedne strane promovisati humane vrednosti, a sa druge strane omogućiti da se predstave kulturološke, etičke i duge različitosti koje su pre svega put ka razvoju solidarnog društva i u kome svi imaju jednake mogućnosti.

- Potrebno je raditi na povećanju odgovornog pristupa problemu diskriminacije migranata od strane medija, čime bi se istovremeno unapredio njihov doprinos borbi protiv diskriminacije i unapređenju ravnopravnosti u društvu.
- Sprovesti kampanje i promovisati primere dobro integrisane prakse socijalne uključenosti migranata, kako bi se podigla svest o mogućnostima i pozitivnim efektima integracije migranata i izbeglica.
- Postoji potreba za sprovođenjem daljih istraživanja na ovu temu i praćenjem trendova i pomena u društvu, jer bi dalja istraživanja pružila korisne podatke o različitim pitanjima koja bi u velikoj meri mogla da „osvetle“ razloge za (ne)poverenje između pripadnika različitih etničkih i socijalnih grupa. Istraživanja bi trebala da sadrže i komponentu stavova prema različitim socijalnim grupama koje postoje u domicijalnoj populaciji jer samo na osnovu ovakvih dvosmernih istraživanja, moguće je u potpunosti razumeti fenomen diskriminacije i omogućiti promovisanje nulte diskriminacije.
- Potrebno je izraditi politike integracije migranata koje će podrazumevati dugoročno planiranje i implemenzaciju sistemskih rešenja, i to:
  - Planiranje odgovora na migracije mora se zasnovati na procenama na osnovu postojećih podataka koje se razmenjuju duž migrantske rute.
  - Jasno razgraničiti obaveze i odgovornosti različitih ministarstava i institucija u odgovoru na migracije.

- Strategije integracije na regionalnom i nacionalnom nivou.
  - Prilikom dugoročnog planiranja potrebno je posebnu pažnju обратити на mogućnosti zapošljavanja i uključivanja migranata u društvo ukoliko se odluče da ostanu u zemlji.
  - Omogućiti pristup kursevima jezika i pristup građanskoj integraciji.
  - Omogućiti pristup formalnom obrazovanju i neformalnom učenju.
  - Pružiti pomoć u spajanju porodica, sa posebnim fokusom na socijalnu uključenost dece, žena i starijih osoba.
  - Omogućiti kotinuiranu i dostupnu zdravstvenu, psihološku i socijalnu zaštitu.
-

Važno je podsticati solidarnost sa migrantima, ne samo zbog aktuelne migrantske krize i broja migranata koji prolaze kroz Srbiju i druge zemlje, mada ni ovo ne sme da bude zanemareno, već i zbog projekcija koje pokazuju veliku verovatnoću uvećanja migratornih trendova. Projekcije Međunarodne organizacije za migracije (IOM) su da će klimatske promene biti veliki okidač globalnih kretanja stanovništva tokom narednih decenija i da će do 2050. godine čitavih 200 miliona ljudi ići u migraciju zbog klimatskih promena koje će život u određenim naseljenim područjima na planeti učiniti nepodnošljivim. Kako ova cifra višestruko prevazilazi sva migratorna kretanja u novijoj istoriji sveta, neophodno je sistemski i tokom različitih životnih faza kroz stanovništva svih generacija razvijati razumevanje fenomena migracija i individualne i društvene solidarnosti sa ljudima „u pokretu.“

Autori

Jovana Bjekić je doktor psiholoških nauka i naučni saradnik na Univerzitetu u Beogradu. Autor je većeg broja istraživanja o mentalnom zdravlju izbeglica u Srbiji i jedan od osnivača udruženja Mreža psihosocijalnih inovacija (PIN).

Maša Vukčević Marković je doktor psiholoških nauka, psihoterapeut i naučni saradnik na Odeljenju za psihologiju, Filozofskog fakulteta, Univerziteta u Beogradu. Rukovodilac je većeg broja projekata usmerenih na pružanje usluga mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške izbeglicama, autor većeg broja istraživanja o mentalnom zdravlju, osnivač i predsednik udruženja Mreža psihosocijalnih inovacija (PIN).

Nataša Todorović je diplomirani psiholog, master iz javnog zdravlja, zaposlena u Crvenom krstu Srbije. Autor je mnogobrojnih istraživanja na temu starenja i starosti i nasilja nad starijima, kao i jedan od urednika publikacije "Psihosocijalna podrška u nesrećama".

Milutin Vračević je doktor medicine, master iz javnog zdravlja, zaposlen u Crvenom krstu Srbije. Autor je mnogobrojnih istraživanja na temu starenja i starosti i nasilja nad starijima, kao i jedan od urednika publikacije "Psihosocijalna podrška u nesrećama".

Zahvalnica

Posebnu zahvalnost dugujemo zaposlenima i volonterima Crvenog krsta Pirot, Crvenog krsta Šid, Crvenog krsta Sombor, Crvenog krsta Beograd, Crvenog krsta Kikinda i Crvenog krsta Subotica, koji su učestvovali u prikupljanu podataka, kao i mladima koji su učestvovali u radionicama.

© Međunarodna federacija Društava Crvenog krsta i Crvenog polumeseca,
Ženeva, 2019

Bilo koji deo ove publikacije može se citirati, kopirati, prevesti na druge jezike ili adaptirati za lokalne potrebe bez prethodnog dopuštenja Međunarodne federacije društava Crvenog krsta i Crvenog polumeseca, ako je izvor jasno naveden. Molbe za komercijalnu reprodukciju poslati Sekretarijatu Međunarodne federacije na secretariat@ifrc.org

Na sve fotografije u ovoj publikaciji autorska prava polaže Međunarodna federacija sem ako je drugačije navedeno.

CH-1214Route de Pre-Bois 1

Switzerland

Telephone: +41 22 730 4222

Telefax: +41 22 730 4200

E-mail: secretariat@ifrc.org

Web site: www.ifrc.org

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

376.7-054.62(497.11)
316.647.8-054.62(497.11)

SOCIJALNA inkluzija migranata : istraživanje stavova prema
migracijama i preporuke za smanjenje diskriminacije / [Autori Jovana
Bjekić... [et al.]] ; [fotografije Victor Lacken]. - Beograd : Crveni krst
Srbije, 2020 ([Beograd] : Crveni krst Voždovac). - 86 str. : ilustr. ; 24
cm

Tiraž 300. - Autori: str. 85.

ISBN 978-86-80205-79-3

1. Ђекић, Јована, 1988- [автор]
а) Мигранти -- Инклузија -- Србија б) Мигранти --
Дискриминација -- Спречавање -- Србија

COBISS.SR-ID 283296012
ISBN: 978-86-80205-79-3

Црвени крст Србије
Red Cross of Serbia

1876

Psychosocial
Innovation
Network

1876

Црвени крст Србије
Red Cross of Serbia

Psychosocial
Innovation
Network

Knjiga je štampana zahvaljujući finansijskoj podršci Međunarodne federacije
Društava Crvenog krsta i Crvenog polumeseca i Norveškog Crvenog krsta.